

דוח על הסיכונים 30.09.2018

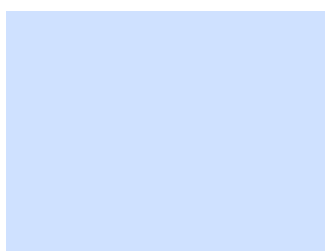
הדוח על הסיכונים ותיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחיים שהונפקו נכללים באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il < אודות > מידע כספי < גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים, ובאתר מגנ"א של רשות ניירות ערך בכתובת: www.magna.isa.gov.il

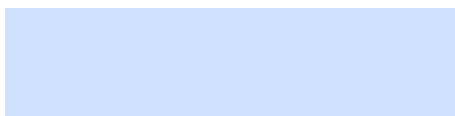
הדוח על הסיכונים

אנו מתכבדים להגיש דוח על הסיכונים ליום 30 בספטמבר 2018 (להלן: "דוח על הסיכונים"). הדוח על הסיכונים ערוך בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים והנחיותיו בדבר דרישות הגילוי המפורטות בנדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים. בנוסף, הדוח ערוך בהתאם להנחיות הפיקוח על הבנקים בדבר דוח רבעוני של תאגיד בנקאי ואינו כולל את כל המידע הנדרש בדוחות השנתיים המלאים. יש לקרוא אותו יחד עם הדוח על הסיכונים של הבנק ליום 31 בדצמבר 2017 (להלן: הדוח השנתי על הסיכונים).

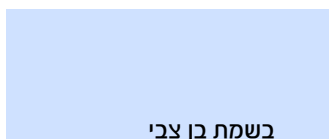
דוח זה כולל מידע משלים ונלווה לדוחות הכספיים המאוחדים של בנק לאומי לישראל בע"מ בנושא חשיפה לסיכונים, דרכי ניהולם והלימות ההון. יש לעיין בדוח זה יחד עם דוח הדירקטוריון וההנהלה והדוח הכספי ליום 30 בספטמבר 2018.

דוד ברודט
יו"ר הדירקטוריון

רקפת רוסק-עמינח
מנהל כללי ראשי

בשמת בן צבי
סגן מנהל כללי
מנהלת סיכונים ראשית

12 בנובמבר 2018

מטרה ועקרון הגילוי

הדוח נועד לאפשר לקוראי הדוחות של הבנק להעריך מידע משמעותי שכלול בהם לגבי יישום מסגרת העבודה של ועדת באזל, ההון, חשיפות הסיכון ותהליכי הערכת הסיכון.

המידע בדוח זה כולל:

- דרישות גילוי שפורסמו על ידי ועדת באזל (דרישות נדבך 3).
  - דרישות גילוי על סיכונים המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות גילוי שפורסמו על ידי הוועדה ליציבות פיננסית (FSB) באמצעות צוות משימה לשיפור הגילוי (EDTF).
  - דרישות גילוי נוספות בהתאם להוראות הדיווח של בנק ישראל והנחיותיו (מידע נוסף).
- במטרה לסמן את מקור הגילויים השונים נכלל בדוח זה אינדקס טבלאות הגילוי השונות תוך ציון מקור הגילוי כ- "נדבך 3" ו-"EDTF" בהתאמה.

הדוח נערך בהתאם לעקרונות המפורטים להלן:

- לגבי נתונים כמותיים שנכללו בגילויים קודמים במסגרת דרישות הגילוי של נדבך 3 או במסגרת דרישות גילוי נוספות כאמור לעיל, הוצגו נתונים השוואתיים לתקופות המקבילות בשנת הדיווח הקודמת כנדרש בהוראות.
- המידע מבוסס בחלקו על מידע פיננסי שמוצג בדוחות הכספיים של הבנק אשר משמש בסיס לחישוב של יחסים רגולטוריים בהתאמות הנדרשות ובחלקו על הערכות פנימיות ומודלים פנימיים. לאור זאת, חלק מהמידע הינו בגדר אומדן לא מבוקר ו/או מייצג מידע שהינו בגדר מידע צופה פני עתיד.
- מידע איכותי מפורט ברובו במסגרת הדוח השנתי על הסיכונים, למעט אם חלו שינויים מהותיים בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018 (להלן: "התקופה המדווחת"). לאור זאת, יש לעיין בדוח זה ביחד עם הדוח על הסיכונים והדוח הכספי לשנת 2017. כמו כן, מידע רלוונטי נוסף ניתן למצוא בפרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

מידע צופה פני עתיד

דוח על הסיכונים כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע והערכות המתייחסים לעתיד, המוגדרים בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

מידע צופה פני עתיד מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים, כגון: "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "צפוי", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשפיע", "תרחישים", "תרחישי קיצון", "הערכה" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

מידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח על הסיכונים נסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות שאמנם תחזיות אלה תתממשנה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בזהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי ודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה. האמור אינו גורע מחובות הדיווח של הבנק על פי כל דין.

ריכוז טבלאות הגילוי

טבלה מספר	נושא
טבלה 1	ריכוז של יחסים רגולטורים ונתונים פיננסיים עיקריים
טבלה 2	הרכב ההון לצורך חישוב יחס ההון (נדבך 3)
טבלה 3	הרכב ההון הפיקוחי תוך ציון הפניות למאזן הפיקוחי (נדבך 3)
טבלה 4	הרכב המאזן הפיקוחי והפניות לרכיבי ההון הפיקוחי (נדבך 3)
טבלה 5	דוח תנועות בהרכב ההון הפיקוחי (EDTF)
טבלה 6	יחס הלימות ההון לרכיבי סיכון
טבלה 7	השפעת הוראות המעבר והתאמות בנין תכניות ההתייעלות על יחס הון עצמי רובד 1
טבלה 8	נכסי הסיכון ודרישות ההון בגין סיכון אשראי, סיכון שוק וסיכון תפעולי (נדבך 3)
טבלה 9	רכיבי נכסים משוקללים בסיכון לפי פעילות עסקית (EDTF)
טבלה 10	תנועות בנכסים משוקללים בסיכון (EDTF)
טבלה 11	השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (נדבך 3)
טבלה 12	גילוי נוסף על יחס המינוף (נדבך 3)
טבלה 13	תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי
טבלה 14	התפלגות החשיפה לפי ענפי משק עיקריים
טבלה 15	התפתחות החבויות לענף בינוי ונדל"ן
טבלה 16	התפתחות יתרת האשראי לדיוור נטו בישראל
טבלה 17	התפתחות ביתרות אשראי חדש שניתן בישראל בשיעור מימון מעל 60%
טבלה 18	התפלגות סיכון אשראי כולל לפי אזור גיאוגרפי
טבלה 19	חשיפות סיכון אשראי לפי סוגים עיקריים של חשיפות אשראי (נדבך 3)
טבלה 20	חשיפות סיכון אשראי לפי צד נגדי ולפי סוגי חשיפות אשראי עיקריים (נדבך 3)
טבלה 21	פיצול התיק לפי תקופה לפירעון ולפי סוגי חשיפות אשראי עיקריים (נדבך 3)
טבלה 22	סכום החשיפה לאחר הוצאות בגין הפסדי אשראי ולפני הפחתת סיכון אשראי (נדבך 3)
טבלה 23	סכום החשיפה לאחר הוצאות בגין הפסדי אשראי ולאחר הפחתת סיכון אשראי (נדבך 3)
טבלה 24	הפחתת סיכון אשראי (נדבך 3)
טבלה 25	יתרות סיכון אשראי של צד נגדי בנגזרים (נדבך 3)
טבלה 26	תיק זמין למכירה - השקעה בניירות ערך מגובי משכנתאות ומגובי נכסים לפי סוגי חשיפה (נדבך 3)
טבלה 27	תיק זמין למכירה - השקעה בניירות ערך מגובי משכנתאות ומגובי נכסים לפי משקל סיכון (נדבך 3)
טבלה 28	תיק לפדיון - השקעה בניירות ערך מגובי משכנתאות ומגובי נכסים לפי סוגי חשיפה (נדבך 3)
טבלה 29	תיק לפדיון - השקעה בניירות ערך מגובי משכנתאות ומגובי נכסים לפי משקל סיכון (נדבך 3)
טבלה 30	תיק למסחר - השקעה בניירות ערך מגובי משכנתאות ומגובי נכסים לפי סוגי חשיפה (נדבך 3)
טבלה 31	תיק למסחר - השקעה בניירות ערך מגובי משכנתאות ומגובי נכסים לפי משקל סיכון (נדבך 3)
טבלה 32	דרישות הון בגין סיכונים שוק (נדבך 3)
טבלה 33	תמצית החשיפות לשינויים בלתי צפויים בריבית ברמת הקבוצה (לפני מס)
טבלה 34	חשיפות ההון לעליה/ירידה מיידית בריבית (לפני מס)
טבלה 35	החשיפה של ההשקעה במניות וקרנות בתיק הבנקאי (נדבך 3)
טבלה 36	יחס כיסוי הנזילות (נדבך 3)
טבלה 37	הרכב הנכסים הנזילים באיכות גבוהה לפי יתרות ממוצעות ברבעון
טבלה 38	נכסים משועבדים לפי סעיפים מאזניים (EDTF)

תחולת היישום

- א.** הקבוצה מפוקחת על בסיס מאוחד על ידי הפיקוח על הבנקים של בנק ישראל. איחוד החברות המאוחדות ורישום השווי המאזני של החברות הכלולות הינו בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות בנק ישראל. נכון ליום 30 בספטמבר 2018 לא קיימים הבדלים בין בסיס האיחוד לפי כללי החשבונאות ובסיס האיחוד הפיקוחי למטרות הלימות הון. ההצגה בדוח זה הינה בהתאם לדרישות של ועדת באזל אשר מתבססת על המידע הפיננסי המוצג בדוחות הכספיים, אך בחלק מהמקרים שונה ממנו, כמו למשל בגין ניכויים מההון שנדרשים מהבנקים, טיפול מיוחד בהשפעה חשבונאית בתוכנית התייעלות על הון הבנק וחישוב מותאם בגין התחייבויות אקטואריות מיוחדות.
- ב.** שלוחות חו"ל של הקבוצה הבנקאית נתונות לפיקוח על ידי רשויות רגולטוריות במדינות פעילות, אשר רובן אמצו את מסגרת העבודה של ועדת באזל בשינויים מסוימים בכל הקשור לסטנדרטים בנושא דרישות הלימות הון, נזילות ומינוף.
- ג.** המגבלות הרגולטוריות העיקריות על העברת אמצעים נזילים או הון פיקוחי בין חברות הקבוצה בארץ ובחו"ל מפורטות בדוח על הסיכונים לשנת 2017 ולא חלו שינויים במהלך התקופה המדווחת.
- למידע נוסף בנוגע לחברות מוחזקות ראה פרק חברות מוחזקות עיקריות בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2017 וביאור 15 בדוח הכספי לשנת 2017.

תיאור עסקי קבוצת לאומי

- בנק לאומי לישראל בע"מ ולהלן: "בנק לאומי" או "הבנק", שמשרדו הראשי נמצא בתל-אביב, ישראל, הינו חברת האם של קבוצת לאומי (להלן: "לאומי" או "הקבוצה") אשר שולטת במספר חברות עיקריות כמפורט בתרשים מבנה הקבוצה בדוח ממשל תאגידי. בנק לאומי וחברות הבנות שלו מהווים את אחת הקבוצות הבנקאיות הגדולות בישראל.
- הבנק מוגדר כתאגיד בנקאי על פי חוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981, והוא בעל רישיון בנק על פי החוק האמור. כ"תאגיד בנקאי" פעילותו מפוקחת ותחומה במערכת של חוקים, צווים ותקנות בהם, בין היתר, פקודת הבנקאות, חוק בנק ישראל, חוק הבנקאות (רישוי) וחוק הבנקאות (שירות ללקוח), וכמו כן בהוראות, כללים, הנחיות והבעות עמדה של המפקח על הבנקים.
- קבוצה בנקאית מובילה בישראל ובמטרה להשיג רווחיות נאותה לאורך זמן, לאומי בוחן כל העת את המגמות והשינויים בסביבה העסקית בה הוא פועל, ומגבש אסטרטגיה המתמודדת עם שינויים אלו.
- מדיניות הקבוצה בארץ ובעולם היא לתת ללקוחותיה פתרונות בנקאיים ופיננסיים כוללים, שירות מקצועי ברמה גבוהה, לאפשר להם לפעול בערוצי הפצה מגוונים ולהציע להם מגוון רחב של מוצרים בהתאם לצרכיהם.
- למימוש האסטרטגיה, הבנק מאורגן בשלושה קווי עסקים מרכזיים הממוקדים בפלחי שוק שונים.
- למידע נוסף ראה פרק סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2017.

ניהול סיכונים בלאומי - מדדים עיקריים

טבלה 1 - ריכוז של יחסים רגולטורים ונתונים פיננסיים עיקריים

30 בספטמבר 2017	31 בדצמבר 2017	31 במרס 2018	30 ביוני 2018	30 בספטמבר 2018
במיליוני ש"ח				
הון זמין:				
34,180	34,653	34,316	35,011	35,450
הון עצמי רוברד 1 ^(א)				
32,770	33,450	33,677	34,416	34,915
הון עצמי רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות ההתייעלות				
34,180	34,653	34,316	35,011	35,450
הון רוברד 1 ^(א)				
32,770	33,450	33,677	34,416	34,915
הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות ההתייעלות				
45,346	45,464	44,074	44,781	46,277
הון כולל ^(א)				
36,759	37,453	37,617	38,368	39,925
הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות ההתייעלות				
נכסי סיכון משוקללים:				
301,203	303,292	308,817	313,485	314,993
סך הכל נכסי סיכון משוקללים (RWA) ^(א)				
יחסי הלימות הון, לפי הוראות המפקח על הבנקים (באחוזים):				
11.35%	11.43%	11.11%	11.17%	11.25%
יחס הון עצמי רוברד 1 ^(א)				
10.88%	11.03%	10.91%	10.98%	11.09%
יחס הון עצמי רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות ההתייעלות				
11.35%	11.43%	11.11%	11.17%	11.25%
יחס הון רוברד 1 ^(א)				
10.88%	11.03%	10.91%	10.98%	11.09%
יחס הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות ההתייעלות				
15.05%	14.99%	14.27%	14.28%	14.69%
יחס הון כולל ^(א)				
12.21%	12.35%	12.19%	12.25%	12.68%
יחס הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות ההתייעלות				
10.26%	10.25%	10.25%	10.25%	10.25%
יחס הון עצמי רוברד 1, הנדרש ע"י המפקח על הבנקים ^(ב)				
1.09%	1.18%	0.86%	0.92%	1.00%
יחס הון עצמי רוברד 1 זמין, מעבר לנדרש ע"י המפקח על הבנקים				
יחס המינוף, לפי הוראות המפקח על הבנקים:				
486,507	499,026	498,316	499,799	502,536
סך החשיפות ^(א)				
7.03%	6.94%	6.89%	7.00%	7.05%
יחס המינוף (באחוזים) ^(א)				
6.74%	6.70%	6.76%	6.89%	6.95%
יחס המינוף, לפני השפעת הוראות מעבר (באחוזים) ולפני השפעת התאמות בגין תכניות ההתייעלות				
יחס כיסוי נזילות, לפי הוראות המפקח על הבנקים^(ג):				
115,224	113,298	118,229	117,493	117,505
סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה				
94,565	92,757	96,909	94,613	97,405
סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים				
122%	122%	122%	124%	121%
יחס כיסוי נזילות (באחוזים)				

(א) נתונים אלה כוללים התאמות בגין תכניות ההתייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקחת על הבנקים מיום 12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן: "התאמות בגין תכניות ההתייעלות"). בהתאם למכתב כאמור, ההקלות שניתנו לצרכי יחסי הלימות הון יחס המינוף בגין תכניות ההתייעלות שאושרו על ידי הדיריקטוריון ביוני 2016 וביוני 2017 פוחתות בהדרגה עד ליום 30 ביוני 2021 ויום 30 ביוני 2022 בהתאמה. לפרטים נוספים על השפעת הוראות המעבר וההתאמות בגין תכניות ההתייעלות ראה פרק הלימות הון - הקלה בגין תכניות התייעלות ותכלה 7 בהמשך הדוח. לסך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון התוסף סך של 127 מיליון ש"ח בשל התאמות בגין תכניות ההתייעלות (179 מיליון ש"ח ליום 30 ביוני 2018, 192 מיליון ש"ח ליום 31 במרס 2018, 94 מיליון ש"ח ליום 31 בדצמבר 2017, 103 מיליון ש"ח ליום 30 בספטמבר 2017).

(ב) יחס הון עצמי רוברד 1 המזערי הנדרש יחס הון הכולל המזערי הנדרש מיום 1 בינואר 2017 הינם 10% ו-13.5% בהתאמה. ליחסים אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת הלואות לדיור למועד הדיווח. לאור האמור, יחס הון עצמי רוברד 1 המזערי הנדרש יחס הון הכולל המזערי הנדרש הינם למועד הדיווח 10.25% ו-13.75% בהתאמה.

(ג) יחס כיסוי הנזילות של הבנק חושב על בסיס ממוצע תצפיות יומיות במהלך הרבעון המדווח.

הון (נדבך 3)

מבנה ההון (נדבך 3)

ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ב-30 בספטמבר 2018 ב-34,759 מיליון ש"ח לעומת 33,167 מיליון ש"ח בסוף שנת 2017, גידול של 4.8%. העלייה נובעת בעיקר מהרווח הנקי לתקופה ומרווח כולל אחר לאור קיטון בהתאמות השליליות בגין הטבות לעובדים, כתוצאה מעליית ריבית ההיוון. העלייה קוזזה בחלקה על ידי חלוקת דיבידנד במהלך התקופה ורכישה עצמית של מניות הבנק.

הון זה מהווה בסיס לחישוב ההון הפיקוחי המשמש לחישוב יחס הלימות ההון של הבנק בתוספת מכשירים הוניים והתאמות פיקוחיות כפי שנקבע בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 של הפיקוח על הבנקים.

יחס הון למאזן ב-30 בספטמבר 2018 הגיע ל-7.7% בהשוואה ל-7.4% ב-31 בדצמבר 2017.

מבנה ההון הפיקוחי

במאי 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים את ההוראות הסופיות ליישום באזל 3 בישראל, וזאת על ידי תיקון הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 211-201. הוראות אלה נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014 בכפוף להוראות המעבר שנכללו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299 של הפיקוח על הבנקים.

על פי הוראות אלו, רכיבי ההון בקבוצה לצורך חישוב הלימות ההון משויכים לשני רבדים:

1. הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף.
2. הון רובד 2.

סיכום הרבדים האלו מכונה "בסיס ההון לצורך הלימות ההון" או "ההון הפיקוחי" או "ההון הכולל".

הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף

הון עצמי רובד 1 כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1 שנובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית וכן מאופן חישוב ריבית ההיוון שמשמשת לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים, כמפורט בהמשך.

הון רובד 1 נוסף מורכב ממכשירי הון העומדים בקריטריונים שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202. בקבוצת לאומי לא קיימים מכשירי הון ברובד זה.

הון רובד 2

הון רובד 2 כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי הון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי הון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 דצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 ינואר 2022. בשנת 2018 תקרת ההכרה הינה 40%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 לצורך הכללתם בהון. הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שבהתרחש האירוע המכונן לאי-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202) יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחי שהונפקו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il בפרק אודות <מידע כספי > גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים.

מגבלות על מבנה ההון

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 נקבעו מגבלות על מבנה ההון.

למידע נוסף בדבר מבנה ההון הפיקוחי והמגבלות על מבנה ההון ראה פרק מבנה ההון בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

טבלה 2 - הרכב ההון לצורך חישוב יחס ההון (נדבך 3)

31 בדצמבר	30 בספטמבר	
2017	2017	2018
במיליוני ש"ח		
רכיבי ההון לצורך חישוב יחס ההון		
1. הון עצמי רובד 1^(א)		
33,167	32,793	34,759
הון המיוחס לבעלי מניות הבנק		
229	227	387
הבדלים בין הון המיוחס לבעלי מניות הבנק לבין הון עצמי רובד 1 - זכויות מיעוט ^(א)		
590	558	-
הבדלים בין הון המיוחס לבעלי מניות הבנק לבין הון עצמי רובד 1 - בגין הטבות לעובדים		
532	392	128
התאמות בגין המעבר בין העקום החשבונאי לעקום ממוצע של 8 רבעונים ^(ב)		
34,518	33,970	35,274
סך הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים		
התאמות פיקוחיות וניכויים:		
(203)	(254)	(179)
מוניטין ונכסים בלתי מוחשיים		
(219)	(299)	(135)
מיסים נדחים לקבל		
(35)	(18)	(45)
התאמות פיקוחיות וניכויים אחרים - הון עצמי רובד 1		
(457)	(571)	(359)
סך הכל התאמות פיקוחיות וניכויים - הון עצמי רובד 1		
592	781	535
סך ההתאמות בגין תכניות ההתייעלות ^(א)		
34,653	34,180	35,450
סך הכל הון עצמי רובד 1, לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים		
2. הון רובד 2		
7,773	8,152	7,690
הון רובד 2: מכשירים לפני ניכויים		
3,038	3,014	3,137
הון רובד 2: הפרשות, לפני ניכויים		
10,811	11,166	10,827
סך הון רובד 2 לפני ניכויים		
ניכויים:		
-	-	-
סך הכל ניכויים - הון רובד 2		
10,811	11,166	10,827
סך הכל הון רובד 2		
45,464	45,346	46,277
סך הכל הון כולל		

(א) נתונים אלה כוללים התאמות בגין תכניות ההתייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקחת על הבנקים מיום 12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן: "התאמות בגין תכניות ההתייעלות"). בהתאם למכתב כאמור, ההקלות שניתנו לצרכי יחסי הלימות ההון ויחס המינוף בגין תכניות ההתייעלות שאושרו על ידי הדירקטוריון ביוני 2016 וביוני 2017 פוחתות בהדרגה עד ליום 30 ביוני 2021 ויום 30 ביוני 2022 בהתאמה. לפרטים נוספים על השפעת הוראות המעבר וההתאמות בגין תכניות ההתייעלות ראה פרק הלימות ההון - הקלה בגין תכניות התייעלות תפעוליות וטבלה 7 בהמשך הדוח. לסך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון התווסף סך של 127 מיליון ש"ח בשל התאמות בגין תכניות ההתייעלות (94 מיליון ש"ח ליום 31 בדצמבר 2017, 103 מיליון ש"ח ליום 30 בספטמבר 2017).

(ב) בהתאם לאישור פרטני מהפיקוח על הבנקים.

(ג) רבות השפעה בגין מכירת מניות BLC. לפירוט ראה פרק הלימות ההון - שינויים רגולטורים ונוספים במדידת דרישות ההון בהמשך דוח זה.

טבלה 3 - הרכב ההון הפיקוחי תוך ציון הפניות למאזן הפיקוחי (נדבך 3)

	30 בספטמבר 2018		30 בספטמבר 2017		31 בדצמבר 2017	
	הון פיקוחי	הון פיקוחי	הון פיקוחי	הון פיקוחי	הון פיקוחי	הון פיקוחי
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202						
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202						
הון פיקוחי	8,400	8,839	8,839	-	8,839	-
הון מצמי רובד 1: מכשירים ועודפים						
הון מניות רגילות שהונפק ע"י התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1 ^(א)	-	8,839	-	8,839	-	1
עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן	-	26,811	-	27,341	-	2
רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי	(2,537)	(2,299)	(558)	(2,423)	(590)	3
מכשירי הון עצמי רובד 1 שהונפקו ע"י התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר	-	-	-	-	-	-
הזרמות הון קיימות מהמגזר הציבורי שיוכרו עד ליום 1 בינואר 2018	-	-	-	-	-	-
מניות רגילות שהונפקו ע"י חברות בת של התאגיד הבנקאי שאוחדו והמוחזקות ע"י צד ג' (זכויות מיעוט) ^(ב)	-	227	39	229	39	4
הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים	35,146	33,578	-	33,986	-	-
הון עצמי רובד 1: התאמות פיקוחיות וניכויים						
התאמות יציבותיות להערכות שווי מוניטין	179	254	-	203	-	6
נכסים לא מוחשיים אחרים למעט זכויות שירות למשכנתאות, בניכוי מסים נדחים לשלם	-	-	-	-	-	7
מסים נדחים לקבל שמימוש מתבסס על רוחחיות עתידית של התאגיד הבנקאי	3	2	-	2	-	8
סכום הרווח הכולל האחר המצטבר בגין גידורי תזרים מזומנים של פריטים שאינם מוצגים במאזן לפי שווי הוגן	-	-	-	-	-	-
פער שלילי בין הפרשות להפסדים צפויים	-	-	-	-	-	-
גידול בהון העצמי הנובע מעסקות איגוח	-	-	-	-	-	-
רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי	45	18	4	35	9	9
עודף יעודה על עתודה, בניכוי מסים נדחים לשלם שישולקו אם הנכס יהפוך לפגום או ייגרע בהתאם להוראות הדיווח לציבור	-	-	-	-	-	-

(א) לרבות השפעה בגין רכישה עצמית של מניות הבנק. לפירוט ראה פרק הלימות ההון - תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק בהמשך דוח זה.
 (ב) לרבות השפעה בגין מכירת מניות BLC. לפירוט ראה פרק הלימות ההון - שינויים רגולטורים ונוספים במדידת דרישות ההון בהמשך דוח זה.

31 בדצמבר 2017		30 בספטמבר 2017		30 בספטמבר 2018	
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 הפניה למאזן הפיקוח	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III
במיליוני ש"ח					
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
10	420	1,681	409	1,637	(99)
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
-	(312)	(2,588)	(295)	(2,513)	(2,107)
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
-	(749)	-	(550)	-	(183)
-	(592)	-	(782)	-	(535)
-	(312)	(1,247)	(295)	(1,181)	(1,389)

	30 בספטמבר 2018		30 בספטמבר 2017		31 בדצמבר 2017	
	הון פיקוחי	הון פיקוחי	הון פיקוחי	הון פיקוחי	הון פיקוחי	הון פיקוחי
השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו ע"י התאגיד הפיננסי	-	-	-	-	-	-
ניכויים נוספים שנקבעו ע"י המפקח על הבנקים	-	-	-	-	-	-
מזה: בגין השקעות בהון של תאגידים פיננסיים	-	-	-	-	-	-
מזה: ניכויים נוספים להון רובד 1	-	-	-	-	-	-
ניכויים בהון רובד 1 נוסף הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III	-	-	-	-	-	-
ניכויים החלים על הון רובד עצמי 1 נוסף מאחר ואין בהון רובד 2 די הון בכדי לכסות על הניכויים	-	-	-	-	-	-
סך כל הניכויים בהון רובד 1 נוסף	-	-	-	-	-	-
הון רובד 1 נוסף	-	-	-	-	-	-
הון רובד 1	35,450	34,180	34,653			
הון רובד 2: מכשירים והפרשות						
מכשירים שהונפקו ע"י התאגיד הבנקאי (שאינם נכללים בהון רובד 1) ופרמיה על מכשירים אלו	1,751	926	926	-	926	11 א
מכשירי הון רובד 2 שהונפקו ע"י התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר	5,817	7,196	6,816	-	11	
מכשירי הון רובד 2 שהונפקו ע"י חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג'	122	30	31	-	5	
מזה: מכשירי הון רובד 2 שהונפקו ע"י חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים ע"י משקיעי צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 2	122	30	31	-	-	
הפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפני השפעת המס המתייחס	3,137	3,014	3,038	-	12	
הון רובד 2 לפני ניכויים	10,827	11,166	10,811			
הון רובד 2: ניכויים						
השקעה עצמית במכשירי הון רובד 2, המוחזקת באופן ישיר או עקיף וכולל התחייבות לרכוש מכשירים בכפוף להסכמים חוזיים	-	-	-	-	-	-
החזקות צולבות הדדיות במכשירי הון רובד 2 של תאגידים פיננסיים	-	-	-	-	-	-

		30 בספטמבר 2018		30 בספטמבר 2017		31 בדצמבר 2017	
		הון פיקוחי	הון פיקוחי	הון פיקוחי	הון פיקוחי	הון פיקוחי	הון פיקוחי
במיליוני ש"ח							
סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)							
השקעות בהון של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), שאינן עולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו ע"י התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה							
	14	-	310	-	342	-	367
השקעות בהון עצמי רובד 1 של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), העולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו ע"י התאגיד הפיננסי, והן מתחת לסף ההפחתה							
	15	-	251	-	255	-	194
זכויות שירות למשכנתאות							
	-	-	-	-	-	-	-
מסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהם מתחת לסף ההפחתה							
	16	-	3,471	-	3,425	-	3,529
תקרה להכללת הפרשות רובד 2							
הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה							
	-	-	3,038	-	3,014	-	3,137
התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 תחת הגישה הסטנדרטית							
	-	-	3,467	-	3,441	-	3,606
הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות לפי גישת הדירוגים הפנימיים, לפני יישום התקרה							
	-	-	-	-	-	-	-
התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 לפי גישת הדירוגים הפנימיים							
	-	-	-	-	-	-	-
מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר							
סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 1 הכפופים להוראות המעבר							
	-	-	-	-	-	-	-
סכום שנוכה מהון עצמי רובד 1 בשל התקרה							
	-	-	-	-	-	-	-
סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון רובד 1 נוסף הכפופים להוראות המעבר							
	-	-	-	-	-	-	-
סכום שנוכה מהון רובד 1 נוסף בשל התקרה							
	-	-	-	-	-	-	-
סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון רובד 2 הכפופים להוראות המעבר							
	-	-	7,272	-	7,272	-	5,817
סכום שנוכה מהון רובד 2 בשל התקרה							
	-	-	-	-	-	-	1,000

טבלה 4 - הרכב המאזן הפיקוחי והפניות לרכיבי ההון הפיקוחי (נדבך 3)

הפניות לרכיבי ההון הפיקוחי	31 בדצמבר		30 בספטמבר	
	2017	2017	2018	
			במיליוני ש"ח	
נכסים				
-	82,067	66,953	74,789	מזומנים ופיקדונות בכנקים
-	77,299	82,098	76,861	ניירות ערך ¹
14	310	342	367	¹ מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינן עולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי
-	76,989	81,756	76,494	¹ מזה: ניירות ערך אחרים
-	271,165	269,584	270,902	אשראי לציבור
-	-	-	8,462	בניכוי: יתרות שסווגו כנכסים מיועדים למכירה ^(א)
-	(3,213)	(3,226)	(3,222)	הפרשה להפסדי אשראי ¹
12	(2,704)	(2,674)	(2,815)	¹ מזה: הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי הנכללת ברובד ²
-	(509)	(552)	(559)	¹ מזה: הפרשה להפסדי אשראי שלא נכללת בהון הפיקוחי
-	-	-	152	² בניכוי: יתרות שסווגו כנכסים מיועדים למכירה ^(א)
-	267,952	266,358	267,680	אשראי לציבור, נטו
-	715	695	642	אשראי לממשלות
-	807	923	792	השקעות בחברות כלולות ¹
15	251	255	194	¹ מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שעולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי
6	187	238	162	¹ מזה: מוניטין
-	2,986	2,931	2,736	בניינים וציוד
-	8,262	8,251	7,066	נכסים אחרים ¹
-	5,476	5,376	5,009	¹ מזה: נכסי מס נדחה ²
8	2	2	3	² מזה: נכסי מס נדחה למעט אלו המיוחסים להפרשי עיתוי
7	-	-	-	² מזה: התחייבות בגין מס נדחה בגין נכסים בלתי מוחשיים
10	1,680	1,637	1,576	² מזה: מסים נדחים המיוחסים להפרשי עיתוי, אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
16	3,471	3,425	3,529	² מזה: מסים נדחים המיוחסים להפרשי עיתוי, אשר סכומם אינו עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
13	323	312	(99)	² מזה: נכסי מס נדחה אחרים בהתאם להוראות המעבר
-	-	-	(64)	² בניכוי: יתרות שסווגו כנכסים מיועדים למכירה ^(א)
-	2,786	2,875	2,057	¹ מזה: נכסים אחרים נוספים
-	16	16	17	נכסים בלתי מוחשיים ומוניטין ¹
6	16	16	17	¹ מזה: מוניטין
-	1,161	872	1,465	ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
-	9,573	10,954	9,820	נכסים בגין מכשירים נגזרים
-	-	-	8,806	נכסים מוחזקים למכירה ^(א)
-	450,838	440,051	450,674	סך כל הנכסים

(א) למידע נוסף ראה פרק חברות מוחזקות עיקריות בדוח הדיסקטוריון והנהלה וביאור 116 בדוח הכספי.

הפניות לרכיבי ההון הפיקוחי	31 בדצמבר		30 בספטמבר	
	2017	2017	2018	במיליוני ש"ח
התחייבויות והון				
-	362,478	350,201	358,875	פיקדונות הציבור
-	5,156	5,279	5,168	פיקדונות מבנקים
-	452	539	790	פיקדונות ממשלות
-	15,577	16,407	17,805	אגרות חוב וכתבי התחייבות נדחים ¹
-	7,835	8,285	10,237	¹ מזה: כתבי התחייבות נדחים שאינם מוכרים כהון פיקוחי
-	7,742	8,122	7,568	¹ מזה: כתבי התחייבות נדחים המוכרים כהון פיקוחי ²
11 א	926	926	1,751	² מזה: כשירים כרכיבי הון פיקוחי
11	6,816	7,196	5,817	² מזה: אינם כשירים כרכיבי הון פיקוחי וכפופים להוראות מעבר
-	23,324	22,539	15,376	התחייבויות אחרות ¹
12	334	340	322	¹ מזה: הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי הנכללת ברובד ²
-	-	-	(15)	² בניכוי: יתרות שסווגו כהתחייבויות מיועדות למכירה ^(א)
-	558	637	655	ניירות ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי מכר חוזר
-	9,740	11,275	9,315	התחייבות בגין מכשירים נגזרים ¹
9	35	18	45	¹ מזה: בגין סיכון האשראי העצמי
-	-	-	7,095	התחייבויות מוחזקות למכירה ^(א)
-	417,285	406,877	415,079	סך כל ההתחייבויות
-	386	381	836	זכויות שאינן מקנות שליטה ¹
4	229	227	387	¹ מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שניתן לייחס להון עצמי רובד 1
5	31	30	122	¹ מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שניתן לייחס להון רובד 2
-	33,167	32,793	34,759	הון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי ¹
1	7,110	7,110	7,091	¹ מזה: הון מניות רגילות
1	1,729	1,729	1,309	¹ מזה: פרמיה על מניות רגילות
2	27,341	26,811	28,896	¹ מזה: עודפים
3	77	75	(165)	¹ מזה: רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות של ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
3	(184)	(182)	(118)	¹ מזה: הפסדים נטו מהתאמות מתרגום דוחות כספיים
3	44	40	45	¹ מזה: קרנות אחרות
3	(2,360)	(2,232)	(2,299)	¹ מזה: רווחים (הפסדים) מהתאמות בגין הטבות לעובדים שנכללו בהון הפיקוחי
-	(590)	(558)	-	¹ מזה: רווחים (הפסדים) מהתאמות בגין הטבות לעובדים שלא נכללו בהון הפיקוחי בהתאם להוראות מעבר
-	33,553	33,174	35,595	סך כל ההון העצמי
-	450,838	440,051	450,674	סך כל ההתחייבויות וההון

(א) למידע נוסף ראה פרק חברות מוחזקות עיקריות בדוח הדיסקטוריון וההנהלה וביאור 16 בדוח הכספי.

טבלה 5 - דוח תנועות בהרכב ההון הפיקוחי (EDTF)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	2017	2018	
2017	2017	2018	2017	2018	במיליוני ש"ח
הון עצמי רובד 1					
32,586	32,586	34,653	33,527	35,011	יתרה לתחילת התקופה
1	1	(19)	-	(13)	הנפקה שאינה במזומן ^(א)
7	7	(420)	-	(291)	גידול (קיטון) בפרמיה ^(ב)
2,549	2,019	1,555	645	574	רווח נקי לתקופה בניכוי דיבידנד
12	8	8	2	6	קרנות עודפים בגין כלולות
168	159	(253)	164	(11)	רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות ניירות ערך זמינים למכירה
-	-	(8)	-	-	קרן הון בשל עסקאות תשלום מבוסס מניות
(1,059)	(931)	61	(429)	(197)	קרנות הון בגין הטבות לעובדים
2	2	-	-	-	גידול בקרנות הון (אחרות וכלולות)
124	244	(33)	(79)	(30)	השפעת תכניות ההתייעלות
395	257	(404)	341	281	השפעת המעבר לשיעור ההיוון של מחויבות פנסיונית לפי ממוצע נע של 8 רבעונים
(131)	(129)	66	(3)	-	תנועה בקרן הפרשי תרגום בגין חברות בנות
(16)	(19)	158	9	4	זכויות מיעוט
התאמות פיקוחיות וניכויים					
59	9	24	-	26	מוניטין ונכסים בלתי מוחשיים
(1)	-	(1)	1	-	מסים נדחים בגין רווחיות עתידית
153	93	(161)	136	120	שינוי במסים הנדחים כתוצאה מהיוון מחויבות פנסיונית לפי ממוצע נע
71	145	(11)	(46)	(18)	שינוי במסים הנדחים כתוצאה מתכניות ההתייעלות
(251)	(272)	247	(93)	(34)	מסים נדחים בגין הפרשי עיתוי
(16)	1	(11)	5	22	רווחים/הפסדים מצטברים כתוצאה משינויים בסיכון אשראי עצמי על התחייבויות פיננסיות לפי שווי הוגן
2,067	1,594	797	653	439	גידול נטו בהון עצמי רובד 1
34,653	34,180	35,450	34,180	35,450	יתרה לסוף התקופה
הון רובד 2					
11,850	11,850	10,811	11,305	9,945	יתרה לתחילת התקופה
(899)	(520)	(999)	(76)	(0)	הפחתת כתבי התחייבות נדחים הכפופים להוראות המעבר
-	-	825	-	825	הנפקת כתב התחייבות כשירים
10	9	91	-	4	זכויות מיעוט ^(ג)
(150)	(173)	99	(63)	54	תנועה בהפרשה הקבוצתית
(1,039)	(683)	16	(139)	882	גידול (קיטון) נטו בהון רובד 2
10,811	11,166	10,827	11,166	10,827	יתרה לסוף התקופה
45,464	45,346	46,277	45,346	46,277	סך ההון הכולל לסוף התקופה

ראו הערות בעמוד הבא.

- (א) כולל קיטון בסך של 13 מיליון ש"ח בגין רכישה עצמית של מניות לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018 ו-20 מיליון ש"ח לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018. לפירוט ראה פרק הלימות ההון - תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק בהמשך דוח זה.
- (ב) כולל קיטון בסך של 295 מיליון ש"ח בגין רכישה עצמית של מניות לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018 ו-448 מיליון ש"ח לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018. לפירוט ראה פרק הלימות ההון - תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק בהמשך דוח זה.
- (ג) לרבות השפעה בגין מכירת מניות BLC. לפירוט ראה תת פרק שינויים רגולטורים ונוספים במדידת דרישות ההון בהמשך דוח זה.

הערה:

השינויים בהון הפיקוחי בשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018 נובעים בעיקר מרווח נקי לתקופה בניכוי דיבידנד בסך של 574 מיליון ש"ח, קיטון בפרמיה בסך של 291 מיליון ש"ח, גידול בקרנות הון שליליות בגין הטבות לעובדים בסך של 197 מיליון ש"ח, עלייה בהשפעת המעבר לעקום ממוצע בסך של 281 מיליון ש"ח, גידול בהון כתוצאה משינוי במיסים הנדחים הנובע מהיוון המחויבות הפנסיונית לפי עקום ממוצע בסך של 120 מיליון ש"ח, הנפקת כתבי התחייבות כשירים בסך של 825 מיליון ש"ח.

השינויים בהון הפיקוחי בתקופה של שלושה חודשים שהסתיימה ביום 30 בספטמבר 2017 נובעים בעיקר מרווח נקי לתקופה בניכוי דיבידנד בסך של 645 מיליון ש"ח, גידול ביתרת הקרן השלילית בגין הטבות לעובדים בסך של 429 מיליון ש"ח, גידול בהון כתוצאה מהשפעת ההקלה (נטו מס) בגין המעבר להיוון המחויבות הפנסיונית לפי עקום ריבית ממוצע של שמונה רבעונים בסך של 341 מיליון ש"ח וגידול ברווחים שטרם מומשו מהתאמות ניירות ערך זמינים למכירה בסך של 164 מיליון ש"ח.

השינויים בהון הפיקוחי בתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018 נובעים בעיקר מרווח נקי לתקופה בניכוי דיבידנד בסך של 1,555 מיליון ש"ח, קיטון בפרמיה בסך של 420 מיליון ש"ח, ירידה בהשפעת המעבר לעקום ממוצע בסך של 404 מיליון ש"ח, קיטון במכשירי הון פיקוחי בסך של 999 מיליון ש"ח בשל השפעת הירידה בתקרת ההכרה מ-50% ל-40% בגין מכשירים אלו אשר אינם כשירים עוד וכפופים להפחתה בהתאם להוראות המעבר, הנפקת כתבי התחייבות כשירים בסך של 825 מיליון ש"ח.

השינויים בהון הפיקוחי בתקופה של תשעה חודשים שהסתיימה ביום 30 בספטמבר 2017 נובעים בעיקר מרווח נקי לתקופה בניכוי דיבידנד בסך של 2,019 מיליון ש"ח, גידול ביתרת הקרן השלילית בגין הטבות לעובדים בסך של 931 מיליון ש"ח, קיטון במכשירי הון פיקוחי בסך של 520 מיליון ש"ח בשל השפעת הירידה בתקרת ההכרה מ-60% ל-50% בגין מכשירים אלו אשר אינם כשירים עוד וכפופים להפחתה בהתאם להוראות המעבר, וכן גידול בהון כתוצאה מהשפעת ההקלה (נטו מס) בגין תכנית ההתייעלות שאושרה ביולי 2017 של 244 מ"ש"ח.

השינויים בהון הפיקוחי בשנת 2017 נובעים בעיקר מרווח נקי לתקופה בניכוי דיבידנד בסך של 2,549 מיליון ש"ח, גידול בקרנות הון שליליות בגין הטבות לעובדים בסך של 1,059 מיליון ש"ח, גידול בהשפעת המעבר לעקום ממוצע בסך של 395 מיליון ש"ח, קיטון בהון כתוצאה משינוי במיסים הנדחים המיוחסים להפרשי עיתוי בסך של 251 מיליון ש"ח, קיטון במכשירי הון פיקוחי בסך של 899 מיליון ש"ח בשל השפעת הירידה בתקרת ההכרה מ-60% ל-50% בגין מכשירים אלו אשר אינם כשירים עוד וכפופים להפחתה בהתאם להוראות המעבר.

הלימות ההון (נדבך 3)

הבנק מיישם את ההוראות בנושא מדידה והלימות הון המבוססות על הוראות באזל 3, כפי שאומצו על ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 211-201 וכן במסגרת הנחיות ליישומן. הוראות באזל מחייבות ניהול הון במסגרת שלושה נדבכים:

- נדבך 1 - כולל את אופן חישוב דרישות ההון המזערי הפיקוחי בגין סיכון האשראי, הסיכון התפעולי וסיכון השוק. ביישום דרישות נדבך 1, הבנק מיישם את הגישה הסטנדרטית בנוגע לכלל החשיפות של הבנק וגישת החשיפה הנוכחית בנוגע לחשיפות צד נגדי.
- נדבך 2 - תהליך הערכה עצמית לנאותות הלימות ההון (ICAAP - Internal Capital Adequacy Assessment Process) מתווה את התהליכים הפנימיים בבנק המשמשים להערכת ההון הנדרש בגין מכלול הסיכונים, לרבות אלו שאינם מכוסים על ידי נדבך 1, כגון: ריכוזיות אשראי, סיכון ריבית בתיק הבנקאי וסיכון פנסיוני. במקביל מבוצע תהליך סקירה על ידי הפיקוח על הבנקים.
- נדבך 3 - משמעת שוק. נדבך זה קובע את היקף המידע ואופן הצגתו במסגרת הדיווח לציבור בדבר הסיכונים שהבנק חשוף אליהם. במסגרת נדבך זה נדרשים גילויים שנכללים בדוח על הסיכונים.

יחסי ההון מחושבים כיחס שבין ההון לנכסי הסיכון המשוקללים. יחס הון עצמי רובד 1 מחושב כיחס שבין סכום הון עצמי רובד 1 לנכסי הסיכון המשוקללים, ויחס ההון הכולל מחושב כיחס שבין סכום ההון הכולל לנכסי הסיכון המשוקללים.

יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי בנק ישראל

לפי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 "מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות", תאגיד בנקאי גדול, שסך נכסי המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 20% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 10% וביחס הון כולל מזערי בשיעור של 13.5%, וזאת החל מיום 1 בינואר 2017. דרישה זו חלה על לאומי.

כמו כן, על פי תיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 "מגבלות למתן הלוואות לדיור", התאגיד הבנקאי נדרש להגדיל את יעד הון עצמי רובד 1 ואת יעד ההון הכולל בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדיור. השפעת דרישה זו לתקופת הדיווח עומדת על כ-0.25% ביחס ההון.

לאור זאת, דרישות ההון המינימליות שחלות על הבנק ליום 30 בספטמבר 2018 הינן 10.25% ליחס הון עצמי רובד 1 ו-13.75% ליחס ההון הכולל.

תכנון ההון ויעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי הבנק

תכנון ההון בקבוצת לאומי משקף ראייה צופה פני עתיד של תיאבון ופרופיל הסיכון, האסטרטגיה העסקית והלימות ההון הנדרשת כתוצאה מכך. תכנון ההון מאושר על ידי ההנהלה ודירקטוריון הבנק ולוקח בחשבון את הצמיחה בפעילות של מרכזי הרווח השונים בקבוצה וגורמים נוספים המשפיעים על עמידת הבנק בדרישות ההון, כגון: תחזיות רווח, שינויים ברווח כולל אחר, התאמות פיקוחיות, השפעת הוראות מעבר ושיעור הגידול בנכסי הסיכון. תחזית יחסי ההון נבחרת גם תחת מבחני רגישות ותרחישי קיצון שונים.

מדיניות הקבוצה שאושרה על ידי הדירקטוריון הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהסף המזערי שיוגדר מעת לעת על ידי בנק ישראל ואשר לא תפחת משיעור ההון הנדרש לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך ה-ICAAP. בנוסף, הוגדרו יעדים שהקבוצה תרצה לעמוד בהם בעת אירוע תרחיש קיצון.

במסגרת הליך הסקירה הפיקוחי, הנחה הפיקוח על הבנקים על קביעת יעדי הון פנימיים אשר יהלמו את פרופיל הסיכון של הבנק. בהמשך לכך, דירקטוריון הבנק אישר להגדיל את יעד ההון העצמי רובד 1 הפנימי של הבנק באופן שמום 31 בדצמבר 2017 יעמוד על 10.5%.

התאמות להון עצמי רובד 1

מדידת ההתחייבות בגין זכויות עובדים

התקינה בדבר זכויות עובדים אשר יושמה לראשונה בינואר 2015, הינה גורם המשפיע באופן מהותי על הון עצמי רובד 1 של לאומי, בעיקר בשל העובדה שמדידת ההתחייבות הינה בהתאם לריביות שוק שהינן ברמות נמוכות היסטוריות, וכן בשל התנודתיות הרבה שמדידה מעין זו יוצרת בהון הפיקוחי של הבנק.

ביולי 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מאת בנק ישראל לעניין אופן חישוב ריבית ההיוון שתשמש לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים לצורך מדידת ההון הפיקוחי. בהתאם לאישור, ריבית ההיוון מחושבת על פי ממוצע נע של תשואות השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח. השינוי מיושם החל מהדוחות הכספיים לתקופה שהסתיימה ביום 30 ביוני 2016 ועד לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2020 (כולל). שינוי השיטה מתן באופן משמעותי את התנודתיות בהון הפיקוחי של הבנק הנובעת משינויים בריבית להיוון.

למידע נוסף בנוגע למתודולוגית ההיוון ראה פרק מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית

ביוני 2016 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". על פי מכתב זה, תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעת התכנית על יחסי ההון ויחס המינוף על פני חמש שנים בקו ישר.

ביוני 2016 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות שעלותה הסתכמה בכ-438 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 בספטמבר 2018 מיוחסים להון הפיקוחי 45% מעלויות תכנית זו.

ביוני 2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב נוסף בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן". המכתב האריך את תוקף ההקלה בגין התייעלות בכח אדם עד לסוף יוני 2018.

ביולי 2017 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות נוספת שעלותה הסתכמה בכ-204 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 בספטמבר 2018 מיוחסים להון הפיקוחי 25% מעלויות תכנית זו.

בספטמבר 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב על הארכת תוקף שני המכתבים בשנה וחצי נוספות, עד ליום 31 בדצמבר 2019, במטרה לאפשר יישום של תכניות התייעלות נוספות.

שינויים רגולטוריים ונוספים במדידת דרישות ההון

התפתחויות בהוראות ועדת באזל לפיקוח על הבנקים בנוגע למדידת הלימות ההון

במהלך חודש דצמבר 2017 סיימה ועדת באזל לפיקוח על הבנקים את עבודתה לעדכון המסגרת הכוללת להלימות ההון. במסגרת העדכונים, אשר לעתים מקבלים את המונח "באזל 4", נקבעו עדכונים משמעותיים בנוגע לאופן החישוב של נכסי סיכון שבגינם נדרש לחשב את דרישות ההון בנדבך הראשון. בין היתר, נקבעו שינויים באופן החישוב של דרישות ההון על פי הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי, נקבעה גישה סטנדרטית אחידה לגבי הסיכון התפעולי וכן נקבעו שינויים במסגרת מדידת סיכונים השוק. על פי הוראות ועדת באזל, שינויים אלה אמורים להיכנס לתוקף באופן מדורג החל מה-1 בינואר 2022 ועד 1 בינואר 2027. בשלב זה, לא ידוע באיזה אופן ומתי יאומצו הוראות אלה על ידי הפיקוח על הבנקים בישראל.

חוזרים לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין בעקבות החוק להגברת התחרותיות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (חוק שטרם)

במהלך חודש יולי 2018 פרסם בנק ישראל חוזרים לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין, שמטרתן להקל על חברות כרטיסי האשראי ביום שלאחר היפרדותן מהבנקים. בין היתר, תיקון בהקשר לכך שבנקים ישקלו אשראי שניתן לחברות כרטיסי אשראי באופן דומה לאשראי שניתן לבנקים.

למידע נוסף בנוגע לעיקרי התיקונים המוצעים בטיטה ראה פרק חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית בדוח הכספי.

טיטה לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 332 בנושא רכישה עצמית על ידי תאגידים בנקאיים

ביום 16 ביולי 2018 פרסם בנק ישראל להערות הציבור טיטה לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 332 בנושא רכישה עצמית על ידי תאגידים בנקאיים. הטיטה מבטלת את האיסור על רכישה עצמית ומאפשרת לתאגידים בנקאיים לבצע רכישה של מניותיהם בכפוף לתנאים מסוימים. בנוסף, כוללת הטיטה עדכון של המגבלות החלות על מתן מימון בביטחון ניירות ערך שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי.

טיטה לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203 בנושא מדידה והלימות הון - הגישה הסטנדרטית - סיכון אשראי והוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות לווה וקבוצת לווים

ביום 1 בנובמבר 2018 פרסם בנק ישראל טיטה לעדכון הוראות ניהול בנקאי תקין 203 ו-313. על פי הטיטה, מקדם ההמרה לאשראי על ערבויות להבטחת השקעות של רוכשי דירות שניתנו על פי חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), התשל"ה-1974, יעמוד על 30% חלף 50%, אם הדירה טרם נמסרה למשתכן.

מכירת 15% מ-BLC

ביום 22 במאי 2018 הושלמה העסקה להכנסת שותפים אסטרטגיים ל-BLUSA. בהתאם לתנאי ההסכם, רכשו כל אחד מהשותפים 7.5% מהון המניות של Bank Leumi Corporation, תאגיד אמריקאי באמצעותו מחזיק הבנק את השליטה ב-BLUSA. בהתאם לתנאי ההסכם, התמורה ששולמה עבור המניות שנמכרו הינה כ-141 מיליון דולר. העסקה טופלה כעסקה הונית והפעל בין התמורה לחלק המיעוט בהון נזקף ישירות להון.

למידע נוסף ראה פרק חברות מוחזקות עיקריות - Bank Leumi USA בדוח הכספי.

מכירת חברת לאומי קארד בע"מ

בהתאם להוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה) התשע"ז-2017, הבנק נדרש למכור את החזקותיו בחברת לאומי קארד בע"מ עד ליום 1 בפברואר 2020. ביום 28 ביולי 2018 נחתם הסכם בין הבנק ועזריאלי ("המוכרים") לבין Warburg Pincus Financial Holdings (Israel LTD), תאגיד בשליטת קרן ההשקעות Warburg Pincus, למכירת מלוא החזקות המוכרים בלאומי קארד. ההסכם כולל מספר תנאים מתלים ובכללם קבלת האישרורים הרגולטוריים הנדרשים על פי דין.

למידע נוסף ראה פרק חברות מוחזקות עיקריות - לאומי קארד בדוח הדירקטוריון והנהלה וביאור 16 בדוח הכספי.

להלן ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של קבוצת לאומי:

- שינוי היקף נכסי סיכון - נכסי הסיכון של לאומי מסתכמים לסוף ספטמבר 2018 בכ-315.0 מיליארד ש"ח. כל גידול של 1% בנכסי הסיכון (כ-3 מיליארד ש"ח) יקטין את יחס הון עצמי רוברד 1 ב-0.11% ואת יחס ההון הכולל ב-0.15%.
- רווח שייצבר או שינוי בקרן ההון - הון עצמי רוברד 1 של לאומי לסוף ספטמבר 2018 מסתכם בכ-35.5 מיליארד ש"ח. ההון הכולל מסתכם בכ-46.3 מיליארד ש"ח. כל צבירת רווח נקי ו/או תנועה חיובית בקרן ההון בהיקף של 1 מיליארד ש"ח תשפר את יחס הון עצמי רוברד 1 ואת יחס ההון הכולל ב-0.32%.
- התחייבויות בדבר זכויות עובדים - ההתחייבות האקטוארית לעובדים מהוונת על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. שינוי של 0.1% לאורך עקום הריבית להיוון, בהנחה שהעקום עולה ויורד בצורה אחידה, משמעותה השפעה מצטברת של 0.07% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל. מזה על פי חישוב ממוצע נע לשמונה רבעונים, עלייה של כ-0.01% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל, לרבעון השוטף.

המידע הנ"ל לגבי הלימות ההון וניהולה מתייחס לפעולות עתידיות של הבנק, והוא בגדר "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק מידע צופה פני עתיד.

מדיניות חלוקת דיבידנד

ביום 29 במרס 2017 אישר דירקטוריון הבנק מדיניות חלוקת דיבידנד החל ממועד פרסום הדוחות הכספיים לרבעון הראשון של שנת 2017. בהתאם למדיניות זו, הבנק יחלק מדי רבעון דיבידנד בגובה 20% מהרווח הנקי של הבנק בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף ובכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו גם לאחר חלוקת הדיבידנד.

ביום 20 בנובמבר 2017 אישר דירקטוריון הבנק שינוי במדיניות חלוקת הדיבידנד לפיו מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 40% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. זאת, בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד. חלוקת הדיבידנד בפועל כפופה להחלטות פרטניות של הדירקטוריון בטרם כל חלוקה, ובכפוף להוראות הדין שחלות על חלוקת דיבידנד ובכלל זה הוראות חוק החברות והוראות בנק ישראל.

בהתאם למדיניות המעודכנת, ביום 12 בנובמבר 2018, אישר הדירקטוריון בגין הרבעון השלישי של שנת 2018 דיבידנד בגובה של 40% מהרווח הנקי של הרבעון. סכום הדיבידנד שאושר הסתכם לסך של כ-375 מיליון ש"ח, המהווה 25.04% לכל מניה בת 1 ש"ח ע.ג. הדירקטוריון קבע את יום 27 בנובמבר 2018 כיום הקובע לעניין תשלום דיבידנד ואת יום 10 בדצמבר 2018 כיום התשלום. סכום הדיבידנד הסופי למניה כפוף לשינויים עקב רכישה עצמית של מניות הבנק.

פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד ההכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה באגורות	דיבידנד ששולם במזומן במיליוני ש"ח
25 במאי 2017	22 ביוני 2017	8.17	124
15 באוגוסט 2017	11 בספטמבר 2017	11.50	175
21 בנובמבר 2017	21 בדצמבר 2017	21.51	328
6 במרס 2018	28 במרס 2018	22.41	342
24 במאי 2018	19 ביוני 2018	19.18	292
14 באוגוסט 2018	6 בספטמבר 2018	23.96 ¹	361

תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק

בהמשך לאמור בדוח לרבעון הראשון לשנת 2018 ולדוח לרבעון השני לשנת 2018, בדבר היערכות הבנק לביצוע רכישה עצמית בהיקף של עד 700 מיליון ש"ח על פי מנגנון הגנת נמל מבטחים שפרסמה הרשות לניירות ערך (עמדה משפטית מספר 8-199), ולכך שב-2 באוגוסט 2018 הסתיים השלב הראשון של ביצוע הרכישה העצמית על פי התכנית האמורה, במסגרתו נרכשו באמצעות חבר בורסה חיצוני, כ-13,667,294 מניות בהיקף של כ-303 מיליון ש"ח, ולכך שבשלב השני (שהחל במחצית אוגוסט) הועבר לחבר הבורסה החיצוני סך נוסף של כ-397 מיליון ש"ח ("היתרה") לצורך המשך ביצוע הרכישה העצמית על פי התכנית:

במסגרת השלב השני ועד ליום 8 בנובמבר 2018 רכש הבנק (באמצעות חבר הבורסה החיצוני האמור) כ-14,348,602 מניות בהיקף של 339 מיליון ש"ח. סך הכל נרכשו על פי התכנית האמורה 28,015,896 מניות בהיקף כספי כולל של 642 מיליון ש"ח (נכון ליום 8 בנובמבר 2018). יתרת הסכום שהועברה לחבר הבורסה החיצוני בשלב השני תשמש אותו להמשך ביצוע הרכישות על פי תנאי התכנית, והכל עד לקרות אחד האירועים הבאים, המוקדם מביניהם: (א) יום 31 במרס 2019; (ב) עם השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף הכספי הכולל של היתרה; (ג) קיומה של מניעה חוקית להמשך קיומו של ההסכם עם חבר הבורסה; (ד) הודעת הבנק כי חדל להתקיים התנאי באישור בנק ישראל לתכנית הרכישה בדבר דרישות הלימות ההון של הבנק.

¹ בהמשך לדיווח המשלים מיום 27 באוגוסט 2018.

טבלה 6 - יחס הלימות ההון לרכיבי סיכון

31 בדצמבר		30 בספטמבר	
2017	2017	2018	
במיליוני ש"ח			
הון לצורך חישוב יחס ההון			
34,653	34,180	35,450	
הון עצמי רובד 1, לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים ^(א)			
10,811	11,166	10,827	
הון רובד 2, לאחר ניכויים			
45,464	45,346	46,277	
סך הכל הון כולל			
יתרות משוקללות של נכסי סיכון			
277,344	275,318	288,449	
סיכון אשראי ^(א)			
4,464	5,018	4,059	
סיכוי שוק			
21,484	20,867	22,485	
סיכון תפעולי			
303,292	301,203	314,993	
סך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון			
יחס ההון לרכיבי סיכון			
11.43%	11.35%	11.25%	
יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון			
14.99%	15.05%	14.69%	
יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון			
10.25%	10.26%	10.25%	
יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ^(ב)			
13.75%	13.76%	13.75%	
יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ^(ב)			
חברות בת משמעותיות:			
לאומי קארד:^(א)			
15.80%	15.67%	15.70%	
יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון			
16.80%	16.73%	16.70%	
יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון			
בנק לאומי ארה"ב:^(ג)			
11.51%	11.99%	13.53%	
יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון			
13.82%	14.52%	14.43%	
יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון			

- (א) נתונים אלה כוללים התאמות בגין תכניות ההתייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקחת על הבנקים מיום 12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן: "התאמות בגין תכניות ההתייעלות"). בהתאם למכתב כאמור, ההקלות שניתנו לצרכי יחסי הלימות ההון יחס המינוף בגין תכניות ההתייעלות שאושרו על ידי הדיקטוריון ביוני 2016 וביוני 2017 פוחתות בהדרגה עד ליום 30 ביוני 2021 ויום 30 ביוני 2022 בהתאמה. לפרטים נוספים על השפעת הוראות המעבר והתאמות בגין תכניות ההתייעלות ראה פרק הלימות ההון - הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית, וטבלה 7 בהמשך הפרק. לסך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון התוסף סך של 127 מיליון ש"ח בשל התאמות בגין תכניות ההתייעלות (94 מיליון ש"ח ליום 31 בדצמבר 2017, 103 מיליון ש"ח ליום 30 בספטמבר 2017).
- (ב) יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש יחס ההון הכולל המזערי הנדרש מיום 1 בינואר 2017 הינם 10% ו-13.5% בהתאמה. ליחסים אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת הלואות לדיור למועד הדיווח. לאור האמור, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש יחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם 10.25% ו-13.75% בהתאמה.
- (ג) דרישות ההון הינן בהתאם לנדרש על ידי המפקח על הבנקים: יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש יחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם 8% ו-11.5% בהתאמה. למידע נוסף ראה ביאור 16 בדוח הכספי.
- (ד) דרישות ההון הינן בהתאם לרגולציה המקומית שחלה על לאומי ארה"ב: יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש יחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם 4.5% ו-8% בהתאמה. ליחסים אלה מתווספת כרית לשימור הון של 1.875% נכון ליום 30 בספטמבר 2018. דרישה זו מיושמת בהדרגה עד לשנת 2019, אז תעמוד הכרית לשימור הון על 2.5%.

טבלה 7 - השפעת הוראות המעבר והתאמות בגין תכניות ההתייעלות על יחס הון עצמי רוברד 1

31 בדצמבר		30 בספטמבר	
2017	2017	2018	
באחוזים			
יחס ההון לרכיבי סיכון			
11.03%	10.88%	11.09%	
יחס הון עצמי רוברד 1 לרכיבי סיכון לפני יישום השפעת הוראות המעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות ההתייעלות ^(א)			
0.20%	0.21%	0.00%	
השפעת הוראות המעבר			
11.23%	11.09%	11.09%	
יחס הון עצמי רוברד 1 לרכיבי סיכון, לפני השפעת התאמות בגין תכניות ההתייעלות			
0.20%	0.26%	0.16%	
השפעות ההתאמות בגין תכניות ההתייעלות ^(ב)			
11.43%	11.35%	11.25%	
יחס הון עצמי רוברד 1 לרכיבי סיכון			

(א) לרבות השפעת אימוץ כללי החשבונאות המוקבלים בארה"ב בנושא זכויות עובדים.

(ב) נתונים אלה כוללים התאמות בגין תכניות ההתייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקחת על הבנקים מיום 12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". בהתאם למכתב כאמור, ההקלות שניתנו לצרכי יחסי הלימות ההון ויחס המינוף בגין תכניות ההתייעלות שאושרו על ידי הדירקטוריון ביוני 2016 וביוני 2017 פוחתות בהדרגה עד ליום 30 ביוני 2021 ויום 30 ביוני 2022 בהתאמה.

טבלה 8 - נכסי הסיכון ודרישות ההון בגין סיכון אשראי, סיכון שוק וסיכון תפעולי (נדבך 3)

מדידת החשיפות לסיכונים השונים מבוססת על יתרות בספרי הבנק כפי שנערכו בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים החלים על הבנק ובהתאם להנחיות החישוב הספציפיות שנקבעו בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 209-203. המדידה עשויה להשתנות בהתאם לשינויים בכללים ובהוראות אלו וכן שינויים נוספים, כגון: שינויים בגודל ותמהיל התיק, שינויים באיכות התיק ונתונים כלכליים ושינויים בשיטות החישוב. חשיפות הסיכון המוצגות להלן מבוססות על הכללים שהוגדרו לצורך חישוב ההון הפיקוחי הדרוש על מנת לתמוך בסיכונים אלו.

באזל 3					
31 בדצמבר			30 בספטמבר		
2017		2017		2018	
נכסי הון (א)נכ)	נכסי הון (א)נכ)	נכסי הון (א)נכ)	נכסי הון (א)נכ)	נכסי הון (א)נכ)	נכסי הון (א)נכ)
במיליוני ש"ח					
נכסי סיכון ודרישות הון בגין סיכון אשראי הנובע מחשיפות של:					
240	1,746	226	1,646	278	2,025
חובות של ריבוניות					
484	3,518	456	3,317	483	3,516
חובות של ישויות סקטור ציבורי					
615	4,474	602	4,375	616	4,480
חובות של תאגידים בנקאיים					
40	292	41	295	88	638
חובות של ניירות ערך					
13,164	95,739	13,125	95,386	14,264	103,738
חובות של תאגידים					
7,501	54,552	7,355	53,451	7,733	56,237
חובות בביטחון נדל"ן מסחרי					
4,914	35,740	5,018	36,467	4,847	35,251
חשיפות קמעונאיות ליחידים					
1,872	13,618	1,779	12,927	1,867	13,580
הלוואות לעסקים קטנים					
5,984	43,519	5,997	43,580	6,128	44,564
משכנתאות לדיור					
61	441	55	403	58	419
איגוח					
3,029	22,031	2,999	21,798	3,053	22,205
נכסים אחרים					
231	1,674	230	1,673	247	1,796
סיכון CVA					
38,135	277,344	37,883	275,318	39,662	288,449
סך הכל בגין סיכון אשראי					
614	4,464	690	5,018	558	4,059
נכסי סיכון ודרישות הון בגין סיכון שוק					
2,954	21,484	2,871	20,867	3,092	22,485
נכסי סיכון ודרישות הון בגין סיכון תפעולי					
41,703	303,292	41,444	301,203	43,312	314,993
סך הכל נכסי הסיכון ודרישות ההון ^(א)					

(א) בגין הנדבך השני מחושבות כריות הון נוספות.

(ב) דרישות ההון חושבו בהתאם ליחס ההון הכולל המזערי הנדרש לפי הפיקוח על הבנקים בשיעור של 13.75% ליום 30 בספטמבר 2018, 13.75% ליום 31 בדצמבר 2017 ו-13.76% ליום 30 בספטמבר 2017.

טבלה 9 - רכיבי נכסים משוקללים בסיכון לפי פעילות עסקית (EDTF)

להלן מוצגת הקצאת רכיבי נכסים משוקללים בסיכון לפי קווי פעילות עסקית, כפי שבאות לידי ביטוי בדיווח על מגזרי הפעילות של הבנק.

30 בספטמבר 2018											
פעילות בישראל		פעילות בחו"ל									
משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	מגזר אחר	סך הכל ישראל	סך הכל		
במיליוני ש"ח											
69,659	377	49,080	26,658	78,863	342	15,067	17,904	257,950	30,499	288,449	סיכון אשראי
-	-	-	-	-	-	3,999	-	3,999	60	4,059	סיכון שוק
7,092	461	4,311	1,754	3,213	415	2,023	407	19,676	2,809	22,485	סיכון תפעולי
76,751	838	53,391	28,412	82,076	757	21,089	18,311	281,625	33,368	314,993	סך הכל נכסי סיכון
30 בספטמבר 2017 ^(א)											
פעילות בישראל		פעילות בחו"ל									
משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	מגזר אחר	סך הכל ישראל	סך הכל		
במיליוני ש"ח											
69,152	344	48,589	27,183	70,693	359	13,513	17,202	247,035	28,283	275,318	סיכון אשראי
-	-	-	-	-	-	4,939	-	4,939	79	5,018	סיכון שוק
6,900	450	3,417	1,839	3,143	369	2,039	286	18,443	2,424	20,867	סיכון תפעולי
76,052	794	52,006	29,022	73,836	728	20,491	17,488	270,417	30,786	301,203	סך הכל נכסי סיכון
31 בדצמבר 2017 ^(א)											
פעילות בישראל		פעילות בחו"ל									
משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	מגזר אחר	סך הכל ישראל	סך הכל		
במיליוני ש"ח											
68,913	431	48,634	26,784	72,486	347	14,763	16,403	248,761	28,583	277,344	סיכון אשראי
-	-	-	-	-	-	4,416	-	4,416	48	4,464	סיכון שוק
6,975	450	3,623	1,803	3,114	391	2,259	422	19,037	2,447	21,484	סיכון תפעולי
75,888	881	52,257	28,587	75,600	738	21,438	16,825	272,214	31,078	303,292	סך הכל נכסי סיכון

(א) סווג מחדש.

טבלה 10 - תנועות בנכסים משוקלים בסיכון (EDTF)

להלן מוצגות תנועות בנכסי הסיכון כתוצאה משינויים בתמהיל, באיכות אשראי ומסיכות אחרות אשר השפיעו על יתרם לצורך כימות דרישות ההון של הבנק.

תנועות בנכסי סיכון אשראי

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר
2017	2017	2018	2017	2018
במיליוני ש"ח				
266,534	266,534	277,344	271,671	285,655
12,117	8,189	2,849	2,953	2,477
81	(299)	471	(131)	91
(315)	(275)	(97)	(83)	(28)
(2,433)	(2,775)	1,590	667	(534)
494	494	554	18	64
951	968	1,234	(99)	(99)
267	266	121	23	40
771	674	568	159	(23)
(1,123)	1,542	3,815	140	806
277,344	275,318	288,449	275,318	288,449

תנועות בנכסי סיכון שוק

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר
2017	2017	2018	2017	2018
במיליוני ש"ח				
4,788	4,788	4,464	6,308	5,481
(264)	559	(464)	(442)	(1,249)
128	31	144	117	(183)
(197)	(331)	(145)	(742)	(84)
9	(29)	60	(223)	94
4,464	5,018	4,059	5,018	4,059

תנועות בנכסי סיכון תפעולי

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר
2017	2017	2018	2017	2018
במיליוני ש"ח				
20,843	20,843	21,484	21,129	22,349
641	24	1,001	(262)	136
21,484	20,867	22,485	20,867	22,485

יחס המינוף (נדבך 3)

יחס המינוף מוגדר כמדידת ההון הרגולטורי מחולק במדידת החשיפה, כאשר היחס מבוטא באחוזים. ההון הרגולטורי לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רובד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202, תוך התחשבות בהסדרי המעבר שנקבעו. סך מדידת החשיפה של תאגיד בנקאי היא סכום החשיפות המאזניות, החשיפות לנגזרים, החשיפות לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים. יחס המינוף הנו מדד משלים ליחס ההון ומהווה מגבלה נוספת על רמת המינוף של המגזר הבנקאי.

יחס המינוף עשוי להיות מושפע מהשינויים בהון הרגולטורי של הבנק. בין היתר, בחישוב יחס המינוף הובאה השפעה של יישום תכנית ההתייעלות והתאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות כמפורט לעיל.

טבלה 11 - השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (נדבך 3)

31 בדצמבר		30 בספטמבר		
2017	2017	2018		
				במיליוני ש"ח
450,838	439,232	450,674		סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים
התאמות בגין:				
-	-	-		השקעות בישויות בתחום הבנקאות, הפיננסים, הביטוח או המסחר שאוחדו לצרכים חשבונאיים, אך אינם בתחולת האיחוד לצרכים פיקוחיים
-	-	-		נכסי נאמנות שהוכרו במאזן בהתאם להוראות הדיווח לציבור, אך לא נכללו במדידת החשיפה של יחס המינוף
186	(1,010)	4,079		מכשירים פיננסיים נגזרים
-	-	-		עסקאות מימון ניירות ערך
45,524	45,876	45,196		פריטים חוץ מאזניים
2,478	2,409	2,587		אחרות
499,026	486,507	502,536		חשיפה לצורך יחס המינוף

טבלה 12 - גילוי נוסף על יחס המינוף (נדבך 3)

30 בספטמבר		31 בדצמבר	
2018		2017	
במיליוני ש"ח			
פריט			
חשיפות מאזניות			
נכסים מאזניים (למעט נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך, אך לרבות ביטחונות)			
440,454	427,588	439,162	
(302)	(342)	(228)	
440,152	427,246	438,934	
סך חשיפות מאזניות (למעט בגין נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך)			
חשיפות בגין נגזרים			
עלות השחלוף הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים (לדוגמא: לאחר הפחתה של בטחון משתנה במזומן כשיר) סכומי תוספות בגין חשיפה פוטנציאלית עתידית הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים			
1,401	2,256	2,010	
10,274	9,879	13,021	
גילום (up-gross) ביטחונות שניתנו בגין נגזרים, שנוכו מהנכסים המאזניים בהתאם להוראות הדיווח לציבור			
-	-	-	
ניכויים של נכסי חייבים בגין בטחון משתנה במזומן שניתן בעסקאות בנגזרים			
(1,916)	(2,191)	(1,132)	
חשיפות עסקיות פטורות מרגל צד נגדי מרכזי שסולקו על ידי הלקוח			
-	-	-	
סכום רעיוני אפקטיבי מתואם של נגזרי אשראי שנכתבו			
-	-	-	
קיצוזים רעיוניים אפקטיביים מתואמים וניכוי תוספות בגין נגזרי אשראי שנכתבו			
-	-	-	
9,759	9,944	13,899	
סך חשיפות בגין נגזרים			
חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך			
נכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך (ללא הכרה בקיצוזים), לאחר התאמות בגין עסקאות שמתפלות כמכירה חשבונאית			
1,376	1,119	1,627	
סכומי מזומן לשלם ומזומן לקבל שקוזזו מנכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך			
-	-	-	
חשיפת סיכון אשראי של צד נגדי מרכזי בגין נכסי מימון ניירות ערך			
-	-	-	
2,215	2,322	2,880	
סך חשיפות בגין עסקאות כסוכן			
3,591	3,441	4,507	
סך חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך			
חשיפות חוץ מאזניות אחרות			
סך חשיפה חוץ מאזנית בערך רעיוני ברוטו			
125,966	125,575	125,842	
מזה: מקדם המרה 0%			
3,939	3,221	3,034	
מקדם המרה 10%			
29,273	28,043	29,467	
מקדם המרה 20%			
21,427	21,577	23,065	
מקדם המרה 50%			
66,032	67,955	65,280	
מקדם המרה 100%			
5,295	4,779	4,997	
(80,442)	(79,699)	(80,646)	
התאמות בגין המרה לסכומים שווי ערך אשראי			
45,524	45,876	45,196	
סך חשיפה חוץ מאזנית לאחר המרה לערך אשראי			
34,653	34,180	35,450	
הון רוברד 1^(א)			
499,026	486,507	502,536	
סך החשיפות^(א)			
6.94%	7.03%	7.05%	
יחס המינוף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 218			

(א) נתונים אלה כוללים התאמות בגין תכניות ההתייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקחת על הבנקים מיום 12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". בהתאם למכתב כאמור, ההקלות שניתנו לצרכי יחסי הלימות ההון ויחס המינוף בגין תכניות ההתייעלות שאושרו על ידי הדירקטוריון ביוני 2016 וביולי 2017, פוחתות בהדרגה עד ליום 30 ביוני 2021 ויום 30 ביוני 2022 בהתאמה. ההשפעה של ההקלה בגין תכניות ההתייעלות על יחס המינוף הסתכמה בכ-0.11% ליום 30 בספטמבר 2018 (0.09% ליום 31 בדצמבר 2017, 0.15% ליום 30 בספטמבר 2017). לפרטים נוספים על השפעת הוראות המעבר וההתאמות בגין תכניות ההתייעלות ראה פרק הלימות ההון - הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית וטבלה 7 בדוח זה.

כמו כן, בחישוב יחס המינוף הובאו בחשבון התאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות.

ניהול סיכונים בלאומי

ניהול סיכונים והשאת תשואה הולמת כנגדם עומדים בבסיס הפעילות העסקית של הבנק. הסיכונים המרכזיים אותם מנהל הבנק הינם סיכונים פיננסיים: סיכוני אשראי שהינם אינטגרליים בעיסוק הליכה של הבנק וכן סיכוני שוק ונזילות. כמו כן, לצד ניהול הסיכונים העסקיים, פעילות הבנק מייצרת סיכונים נלווים אשר ניהולם הנו תנאי הכרחי לעמידה במטרות השוטפות ובמטרות ארוכות הטווח של הקבוצה. בין סיכונים אלה נכללים סיכונים תפעוליים, לרבות סיכונים טכנולוגיים וסייבר, סיכונים משפטיים, סיכוני רגולציה, סיכוני מוניטין, סיכוני ציוד, סיכוני הבנקאות ההוגנת (conduct) וסיכון אסטרטגי.

המטרות העיקריות של ניהול הסיכונים בלאומי הינן שמירה על יציבות הקבוצה ותמיכה בהשגת היעדים העסקיים. מטרות אלו מושגות תוך עמידה בתיאבון הסיכון שהוגדר, במדיניות ובמגבלות הנגזרות מהם, אשר יוצרים גבולות גזרה לפעילות העסקית. מסגרת זו מנוהלת בכפוף למנגנוני בקרה ודיווח נאותים.

בבנק מתבצעת פעילות מתמדת לשדרוג תשתית ניהול הסיכונים וניתוח תמונת הסיכון, דבר המאפשר קבלת החלטות באופן מושכל.

השיטות ונהלי העבודה בתחום ניהול הסיכונים נבחנים ומתעדכנים באופן שוטף, תוך התחשבות בשינויים החלים בסביבה העסקית ובדרישות בנק ישראל וגורמי רגולציה נוספים בארץ ובעולם.

- מסגרת העבודה המשמשת לצורך אמידת הסיכונים וניהולם וכבסיס לקבלת החלטות כוללת:
- א. תיאבון הסיכון אשר מתווה את גבולות הגזרה לפעילות העסקית, הן בשגרה והן תחת תרחיש קיצון, ואשר מגדיר בין היתר את המדיניות ואת מגבלות הסיכון לכל סוג סיכון.
  - ב. תהליכי העבודה מוגדרים לניתוח וניהול הסיכון ברמת העסקה הבודדת וברמת התיק הכולל.
  - ג. דוחות תקופתיים להערכת הסיכון תוך התייחסות לשינויים בסביבה בה פועל הבנק. הערכת הפסדים פוטנציאליים וההשלכות על הבנק של תרחישים ברמות חומרה שונות.
  - ד. הגדרת תכניות פעולה כלליות וספציפיות להתמודדות מול הסיכונים והפחתתם.

הערכת הסיכונים ברמה הכוללת של הקבוצה וברמת הפעילות והעסקה הבודדת מבוססת על מספר מתודולוגיות מובנות. חלקן מבוסס על הערכות מומחים בכל תחום פעילות וחלקן האחר על מודלים סטטיסטיים מסוגים שונים. השינויים בסביבת הסיכון בארץ ובעולם והשינויים בתפיסת הסיכון מחייבים את הבנק לעדכן את הערכותיו ואת המתודולוגיות שבהן הוא משתמש, תוך אתגור מתמיד שמבוצע על ידי גורמים פנימיים ולעתים חיצוניים.

ניהול הסיכונים בלאומי מבוסס על שלושה "קווי הגנה" כפי שנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310 - "ניהול סיכונים".

תחומי האחריות המרכזיים של החטיבה לניהול סיכונים עומדים בהגדרת הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310, לרבות אחריות על ניהול הסיכונים ברמת הקבוצה והבנק, הובלה בכתיבת מדיניות הסיכונים של לאומי בכל הסיכונים המרכזיים, סיוע לדירקטוריון בגיבוש תיאבון הסיכון של הבנק והובלת תהליך הערכת נאותות הלימות ההון (ICAAP) על רכיביו השונים.

במהלך התקופה המדווחת חל שינוי במבנה הארגוני של החטיבה לניהול סיכונים המהווה קו הגנה שני. במסגרת השינוי מוזגו ואוחדו פעילויות ניהול סיכוניי אשראי בחטיבה כך שאחריות מערך סיכוניי אשראי הורחבה וכוללת גם טיפול בהיבטים רחביים של מדיניות וניהול סיכוןי אשראי. בנוסף, הוקם אגף לניהול סיכוניי מודלים במטרה להבטיח ראייה כוללת לניהול סיכוניי המודלים בקבוצה תוך התאמת הכלים והתשתיות הנדרשות בסביבת העסקית המשתנה. כמו כן אוחד הניהול של אגף סיכוניי שוק ואגף סיכון תשואה כולל, ומערך אשראים מיוחדים הוכפף לחטיבה לניהול סיכונים.

פרט לשינויים הארגוניים שצוינו לעיל, לא חלו במהלך התקופה המדווחת שינויים מהותיים בסיכונים ואופן ניהולם בבנק.

למידע נוסף בדבר אופן ניהול הסיכונים, המבנה הארגוני ותרבות ניהול הסיכונים בקבוצה ראה דוח על הסיכונים לשנת 2017.

סיכוני אשראי

מתן וניהול אשראי מהווים פעילות ליבה מרכזית של הבנק והקבוצה.

סיכון האשראי הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שלווה/צד נגדי לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי כפי שסוכמו.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות: אשראי לציבור, אשראי לבנקים, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים, השקעות באגרות חוב, החזקות הוניות, עסקאות במכשירים נגזרים, ערבויות, התחייבויות לא מנוצלות למתן אשראי ומסגרות לא מנוצלות.

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 ובהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון. כמו כן, הבנק מקפיד על ניהול הסיכון בהתאם להנחיות ודרישות נוספות שנכללות בהוראות הפיקוח על הבנקים תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

מסמך מדיניות אשראי וסיכוני אשראי ברמה קבוצתית מהווה ביטוי מרכזי לאסטרטגיית סיכון האשראי של הבנק ומתווה את המסגרת ואת עקרונות העל למסמכי המדיניות של הבנק ושל כל אחת מחברות הבנות בקבוצה, בארץ ובחו"ל. בנוסף, כולל מסמך זה את המגבלות בתחום האשראי שמוגדרות ומנוהלות ברמה הקבוצתית.

במהלך התקופה המדווחת חל שינוי במבנה הארגוני של החטיבה לניהול סיכונים המהווה קו הגנה שני. במסגרת השינוי מוזגו ואוחדו פעילויות ניהול סיכוני האשראי בחטיבה כך שאחריות מערך סיכוני אשראי הורחבה וכוללת גם טיפול בהיבטים רוחביים של מדיניות וניהול סיכון האשראי. כמו כן, מערך האשראים מיוחדים הוכפף לחטיבה לניהול סיכונים.

פרט לשינויים ארגוניים אלה, לא חלו במהלך התקופה המדווחת שינויים מהותיים במבנה הארגוני, בממשל התאגידי ובמדיניות הבנק בתחום ניהול סיכון האשראי.

למידע נוסף בדבר ניהול סיכון האשראי בבנק ראה דוח על הסיכונים לשנת 2017.

איכות תיק האשראי

כחלק מניהול סיכון האשראי מייחס הבנק חשיבות מרכזית למעקב אחר איכות האשראי, זיהוי וניטור חובות בעייתיים וחובות פגומים. לצד זאת מקיים הבנק תהליך הערכת נאותות כוללת של סיווג אשראים כחובות בעייתיים והצורך בהפרשה להפסדי אשראי אשר מחושבת בהתאם להוראות הדיווח לציבור של הפיקוח על הבנקים והנחיותיו.

בהמשך להטמעת מערכת ייעודית לטיפול בחובות בעייתיים, בוצע לאחרונה פיתוח לזיהוי ממוכן טוב יותר של חובות שאורגנו מחדש חלף חובות תקינים או בעייתיים, ובעקבותיו עדכן הבנק את סכום החובות שאורגנו מחדש במגזר האשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדירה) ובמגזר האשראי לעסקים קטנים. לפירוט, ראה ביאור 6 בדוח הכספי.

מעבר לאמור לעיל, לא חלו במהלך התקופה המדווחת שינויים מהותיים באופן הזיהוי של חובות בעייתיים ואשראי פגום.

למידע נוסף ראה פרק הלוואות בפיגור והלוואות פגומות בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018					
הפרשה להפסדי אשראי					
אשראי לציבור					
מסחרי	דיוור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל
במיליוני ש"ח					
2,528	466	608	3,602	1	3,603
יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת תקופת הדיווח					
126	9	63	198	-	198
הוצאות בגין הפסדי אשראי					
(175)	(2)	(122)	(299)	-	(299)
מחיקות חשבוניות					
110	-	74	184	-	184
גביית חובות שנמחקו חשבונית בשנים קודמות					
(65)	(2)	(48)	(115)	-	(115)
מחיקות חשבוניות נטו					
(1)	-	-	(1)	-	(1)
התאמות מתרגום דוחות כספיים					
(2)	-	(8)	(10)	-	(10)
בניכוי תנועות שסוגו כנכסים מוחזקים למכירה ^(א)					
2,586	473	615	3,674	1	3,675
יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף תקופת הדיווח					
439	-	13	452	-	452
מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים					

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2017					
הפרשה להפסדי אשראי					
אשראי לציבור					
מסחרי	דיוור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל
במיליוני ש"ח					
2,545	457	735	3,737	1	3,738
יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת תקופת הדיווח					
(55)	(5)	63	3	-	3
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי					
(160)	(2)	(129)	(291)	-	(291)
מחיקות חשבוניות					
189	-	80	269	-	269
גביית חובות שנמחקו חשבונית בשנים קודמות					
29	(2)	(49)	(22)	-	(22)
מחיקות חשבוניות נטו					
4	(1)	(3)	-	-	-
התאמות מתרגום דוחות כספיים					
2,523	449	746	3,718	1	3,719
יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף תקופת הדיווח					
456	-	36	492	-	492
מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים					

(א) למידע נוסף ראה ביאור 116 בדוח הכספי.

תשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018					
הפרשה להפסדי אשראי					
אשראי לציבור					
מסחרי	דיוור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל
במיליוני ש"ח					
2,510	450	737	3,697	3	3,700
יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת תקופת הדיווח					
22	-	-	22	-	22
שינויים שנזקפו להון					
2,532	450	737	3,719	3	3,722
יתרה ליום 1 בינואר 2018					
130	26	160	316	(2)	314
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי					
(525)	(4)	(366)	(895)	-	(895)
מחיקות חשבונאיות					
452	-	241	693	-	693
גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות					
(73)	(4)	(125)	(202)	-	(202)
מחיקות חשבונאיות נטו					
8	1	-	9	-	9
התאמות מתרגום דוחות כספיים					
(11)	-	(157)	(168)	-	(168)
בניכוי יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה ^(א)					
2,586	473	615	3,674	1	3,675
יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף תקופת הדיווח					
439	-	13	452	-	452
מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים					

תשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2017					
הפרשה להפסדי אשראי					
אשראי לציבור					
מסחרי	דיוור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל
במיליוני ש"ח					
2,708	473	778	3,959	1	3,960
יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת תקופת הדיווח					
12	(18)	152	146	-	146
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי					
(601)	(6)	(455)	(1,062)	-	(1,062)
מחיקות חשבונאיות					
417	-	274	691	-	691
גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות					
(184)	(6)	(181)	(371)	-	(371)
מחיקות חשבונאיות נטו					
(13)	-	(3)	(16)	-	(16)
התאמות מתרגום דוחות כספיים					
2,523	449	746	3,718	1	3,719
יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף תקופת הדיווח					
456	-	36	492	-	492
מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים					

(א) למידע נוסף ראה ביאור 116 בדוח הכספי.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017						
הפרשה להפסדי אשראי						
אשראי לציבור						
מסחרי	דיור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל	
במיליוני ש"ח						
2,708	473	778	3,959	1	3,960	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת השנה
(4)	(13)	187	170	2	172	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
(852)	(9)	(593)	(1,454)	-	(1,454)	מחיקות חשבונאיות
678	-	364	1,042	-	1,042	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(174)	(9)	(229)	(412)	-	(412)	מחיקות חשבונאיות נטו
(20)	(1)	1	(20)	-	(20)	התאמות מתרגום דוחות כספיים
2,510	450	737	3,697	3	3,700	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף שנה
448	-	36	484	-	484	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים

ריכוזיות האשראי

סיכון הריכוזיות מוגדר כחשיפה בודדת או קבוצה של חשיפות בעלות מכנה משותף ופוטנציאל לגרימת הפסדים משמעותיים. ניהול סיכונים הריכוזיות מתבצע בעיקר על ידי קביעת מגבלות ומעקב ובקרה אחר עמידה בהן. היבט הריכוזיות בא לידי ביטוי גם בתמחור האשראי שמשקף את הסיכון.

למידע נוסף ראה פרק ריכוזיות האשראי בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

עדכונים בהוראות הפיקוח על הבנקים בנושא חבות ענפית

ביום 10 ביולי 2017 פורסם חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 315 בנושא "הפרשה נוספת לחובות מסופקים". ההוראה עודכנה במטרה לצמצם את ההשפעה השלילית של ריכוזיות ענפית על איכות תיק האשראי, וכחלק ממדיניות הקלות רגולטוריות ופישוט של תהליכים. עדכון ההוראה כלל, בין היתר, התייחסות לנושאים הבאים:

- נקבעה מגבלת חבות ענפית, לפיה החבות לענף מסוים לא תעלה על שיעור של 20% מסך כל חבויות הציבור לתאגיד הבנקאי, או 22% במקרים מסוימים. הסף שנקבע יהווה מגבלה על החבות הענפית שאין לחרוג ממנה. בנוסף, שם ההוראה שונה ל"מגבלת חבות ענפית".
- בוטל המנגנון של הפרשה הנוספת וההפרשה הכללית.

לאור ביטול מנגנון הפרשה הנוספת האמור לעיל, במקביל לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 315 עודכנה הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בנושא "הערכה נאותה של סיכונים אשראי ומדידה נאותה של חובות". במסגרת העדכון נקבע כי בעת קביעת הפרשה להפסדי אשראי, על התאגיד הבנקאי לשקלל, בין היתר, אשראי שאין לגביו דוחות כספיים מעודכנים.

שינויים אלו נכנסו לתוקף החל מיום 1 בינואר 2018. הבנק עומד במגבלות בהתאם להוראה המעודכנת.

טבלה 14 - התפלגות החשיפה לפי ענפי משק עיקריים

30 בספטמבר 2018									
סך הכל	סך הכל	סך הכל	חובות בעייתיים ^(ד)		חובות ^(ב)		סך הכל	סיכון אשראי ^(א) כולל ^(א)	סך הכל
			לא בעייתי	בעייתי, לא פגום	חובות בפיקוד	הפסדי אשראי ^(ג)			
במיליוני ש"ח									
בגין פעילות לווים בישראל									
ציבור-מסחרי									
52,774	21,438	21,023	159	256	46	(346)	-	(2)	בינוי ונדל"ן - בינוי ^(ה)
28,155	24,800	24,304	169	327	42	(381)	(87)	(81)	בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן
24,340	11,395	11,384	7	4	4	(180)	(9)	-	שירותים פיננסיים
97,821	73,122	70,501	1,354	1,267	281	(1,280)	176	119	מסחרי-ציבורי אחר
203,090	130,755	127,212	1,689	1,854	373	(2,187)	80	36	סך הכל מסחרי^(ו)
81,218	79,465	78,659	806	-	1,441	(467)	27	4	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
64,617	36,086	35,131	583	372	306	(767)	161	125	אנשים פרטיים - אחר
(19,742)	(8,462)	(8,101)	(324)	(37)	(9)	168	-	-	בניכי נכסים שסווגו למחזקים למכירה
329,183	237,844	232,901	2,754	2,189	2,111	(3,253)	268	165	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
2,550	1,112	1,112	-	-	-	(1)	(2)	-	בנקים בישראל
38,034	72	72	-	-	-	-	-	-	ממשלת ישראל
(33)	(33)	(33)	-	-	-	-	-	-	בניכי נכסים שסווגו למחזקים למכירה
369,734	238,995	234,052	2,754	2,189	2,111	(3,254)	266	165	סך הכל פעילות בישראל
106,630	41,817	40,528	577	712	295	(421)	48	37	פעילות מחוץ לישראל
(34)	(34)	(34)	-	-	-	-	-	-	בניכי נכסים שסווגו למחזקים למכירה
106,596	41,783	40,494	577	712	295	(421)	48	37	סך הכל מחוץ לישראל
476,330	280,778	274,546	3,331	2,901	2,406	(3,675)	314	202	סך הכל

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 280,778, 110,747, 9,827, 1,465, 73,513 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ד) סיכון אשראי מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיקוד והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיקוד הנמצאות בפיקוד של 90 ימים או יותר.

(ה) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ו) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור בסך 1,087 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישת הנמצאות בהליכי בנייה.

למידע נוסף לגבי חשיפות לאשראי בעייתי ותנועה בהפרשה להפסדי אשראי, ראה דוח הדירקטוריון וההנהלה וביאורים 6 ו-13 בדוח הכספי. למידע נוסף על חשיפות אשראי לפי ענפי משק, ראה דוח הדירקטוריון וההנהלה.

30 בספטמבר 2017

מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	יתרת הפרשה להפסדי אשראי	חובות בעייתיים ^(ד)			חובות ^(ב)	סיכון אשראי כולל ^(א)	סך הכל	סך הכל
			חובות בפיגור	פגום	בעייתי, לא פגום				
במיליוני ש"ח									
בגין פעילות לווים בישראל									
ציבור-מסחרי									
33	75	(368)	67	272	220	17,495	17,987	49,327	בינוי ונדל"ן - בינוי ^(ה)
(131)	(186)	(394)	27	664	135	23,283	24,082	27,207	בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן
(51)	(68)	(194)	9	4	6	10,545	10,555	20,346	שירותים פיננסיים
295	140	(1,134)	174	1,615	1,327	69,957	72,899	95,341	מסחרי-ציבורי אחר
146	(39)	(2,090)	277	2,555	1,688	121,280	125,523	192,221	סך הכל מסחרי^(ו)
5	(15)	(442)	1,201	-	704	76,904	77,608	79,141	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
181	153	(744)	309	406	493	35,703	36,602	66,749	אנשים פרטיים - אחר
332	99	(3,276)	1,787	2,961	2,885	233,887	239,733	338,111	סך הכל ציבור - פעילות בישראל^(ז)
-	-	(1)	-	-	-	1,589	1,589	4,189	בנקים בישראל
-	-	-	-	-	-	150	150	44,821	ממשלת ישראל
332	99	(3,277)	1,787	2,961	2,885	235,626	241,472	387,121	סך הכל פעילות בישראל
39	47	(442)	48	768	819	38,364	39,951	102,894	סך הכל מחוץ לישראל
371	146	(3,719)	1,835	3,729	3,704	273,990	281,423	490,015	סך הכל

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 281,423, 79,299, 10,960, 117,461 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ד) סיכון אשראי מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ה) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ו) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור, בסך 983 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישת הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ז) הנתונים סווגו מחדש בעקבות מהלך טיוב שבוצע בשנת 2018.

למידע נוסף לגבי חשיפות לאשראי בעייתי ותנועה בהפרשה להפסדי אשראי, ראה דוח ההנהלה והדירקטוריון וביאורים 6 ו-13 בדוח הכספי. למידע נוסף על חשיפות אשראי לפי ענפי משק, ראה דוח ההנהלה והדירקטוריון.

31 בדצמבר 2017								
הפסדי אשראי ^(א)			חובות בעייתיים ^(ד)			חובות ^(ב)		סיכון אשראי כולל ^(א)
מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	יתרת הפרשה להפסדי אשראי	חובות בפיגור	פגום	בעייתי, לא פגום	לא בעייתי	סך הכל	סך הכל
במיליוני ש"ח								
בגין פעילות לווים בישראל								
ציבור-מסחרי								
47	72	(354)	75	276	209	18,682	19,167	49,920
בינוי ונדל"ן - בינוי ^(ה)								
(252)	(302)	(399)	54	575	102	23,761	24,438	27,695
בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן								
(56)	(76)	(145)	9	1	5	11,247	11,253	21,784
שירותים פיננסיים								
322	237	(1,245)	214	1,532	1,460	68,687	71,679	94,439
מסחרי-ציבורי אחר								
61	(69)	(2,143)	352	2,384	1,776	122,377	126,537	193,838
סך הכל מסחרי^(ז)								
8	(10)	(443)	1,238	-	722	76,726	77,448	79,034
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור								
229	188	(733)	334	372	561	36,023	36,956	67,210
אנשים פרטיים - אחר								
298	109	(3,319)	1,924	2,756	3,059	235,126	240,941	340,082
סך הכל ציבור - פעילות בישראל^(ח)								
-	2	(3)	-	-	-	1,650	1,650	3,921
בנקים ישראל								
-	-	-	-	-	-	129	129	41,161
ממשלת ישראל								
298	111	(3,322)	1,924	2,756	3,059	236,905	242,720	385,164
סך הכל פעילות בישראל								
114	61	(378)	20	699	767	39,558	41,024	100,256
סך הכל מחוץ לישראל								
412	172	(3,700)	1,944	3,455	3,826	276,463	283,744	485,420
סך הכל								

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 283,744, 117,870, 9,580, 1,161, 73,065 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ד) סיכון אשראי מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ה) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ו) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור בסך 1,066 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ז) הנתונים סווגו מחדש בעקבות מהלך טיוב שבוצע בשנת 2018.

למידע נוסף לגבי חשיפות לאשראי בעייתי ותנועה בהפרשה להפסדי אשראי, ראה דוח הדירקטוריון וההנהלה וביאורים 6 ו-13 בדוח הכספי. למידע נוסף על חשיפות אשראי לפי ענפי משק, ראה דוח הדירקטוריון וההנהלה.

הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן

ענף הבינוי והנדל"ן הינו תחום הפעילות שבו לבנק חשיפת האשראי הגדולה ביותר מבין ענפי המשק העסקיים. בדומה ליתר ענפי המשק, מוגדרים במדיניות האשראי מתודולוגיות ופרמטרים למימון עסקאות בכל אחד מענפי המשנה של תחום הנדל"ן.

נכון ליום 30 בספטמבר 2018 הבנק עומד במגבלה הרגולטורית ובמגבלות הפנימיות, שהינן בהלימה להערכת הבנק את הסיכון בענפי המשנה השונים.

למידע נוסף בדבר סגמנט זה ראה פרק סיכון אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה וכן דוח על הסיכונים לשנת 2017.

טבלה 15 - התפתחות החבויות לענף בינוי ונדל"ן

		31 בדצמבר		30 בספטמבר	
		2017	2017	2018	
שינוי בהשוואה לסוף שנה קודמת					
באחוזים	במיליוני ש"ח			במיליוני ש"ח	
7%	3,869	54,087	52,948	57,956	
(12)%	(973)	8,082	8,381	7,109 ^(א)	
1%	442	29,669	30,084	30,111 ^(א)	
4%	3,338	91,838	91,413	95,176	

(א) במונחי סיכון אשראי.

סיכונים בתיק הלוואות לדיור

ההתפתחויות שחלו במשק בשנים האחרונות (בעיקר סביבת ריבית נמוכה ועלייה חדה במחירי הדירות) הביאו לגידול משמעותי בתיק האשראי לדיור בישראל.

תיק הלוואות לדיור מנוטר באופן שוטף תוך ניתוח המגמות במאפייני ובמוקדי הסיכון. בכלל זה מבוצע מעקב אחר התפלגות האשראי לפי בסיסי הצמדה, ריבית ושיעור המימון.

טבלה 16 - התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו בישראל

שינוי בהשוואה לסוף שנה קודמת		יתרת תיק האשראי	
ב-2%	במיליוני ש"ח		
(2.4)	78,184		31 בדצמבר 2016
(1.5)	77,005		31 בדצמבר 2017
2.6	78,998		30 בספטמבר 2018

במסגרת הניטור אחר מוקדי הסיכון בתיק הלוואות לדיור נערך מעקב גם על מאפייני האשראי החדש, ובכלל זה התפלגות האשראי החדש לפי שיעורי מימון ויחס ההחזר (שיעור מימון הינו היחס בין סך האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד בעת העמדת מסגרת האשראי. יחס ההחזר הינו חלקו של ההחזר החדש מסך ההכנסה החודשית הפנויה של הלווה).

טבלה 17 - התפתחות ביתרות אשראי חדש שניתן בישראל בשיעור מימון מעל 60%

2016		2017				2018		
ממוצע שנתי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	
							באחוזים ^(א)	שיעור מימון
16.1	15.7	16.9	19.8	19.8	18.0	18.0	16.7	מעל 60 ועד 70 כולל
14.7	14.3	17.8	15.9	16.8	13.0	16.3	16.6	מעל 70 ועד 80 כולל
0.12	0.10	0.04	0.08	0.17	0.20	0.05	0.07	מעל 80

(א) מסך האשראי החדש שהעמיד הבנק.

למידע נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק סיכון אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

סיכון אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיור)

האשראי הפרטי, אשר יכולת ההחזר שלו מבוססת בעיקרה על כושר ההשתכרות של משק הבית, מאופיין בפיזור נרחב מאוד של לוויים, במגוון של מוצרי אשראי (הלוואות לסוגיהן, עו"ש, כרטיסי אשראי) ובהיקף נמוך (בממוצע) של אשראי ללקוח בודד. פעילות הלקוחות הפרטיים מרוכזת, רובה ככולה, בחטיבה הבנקאית.

על מנת לוודא ניהול סיכונים אפקטיבי, הבנק פועל תחת מגבלות ניהוליות פנימיות הדוקות בעיקר במאפיינים הבאים: יכולת החזר חודשי, דירוגי אשראי בהתאם למודל הסטטיסטי הפנימי של הבנק.

למידע נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק סיכון אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה וכן פרק סיכון אשראי לאנשים פרטיים בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

פיזור גיאוגרפי

הפיזור הגיאוגרפי בתיק האשראי נועד לצמצם סיכון להידרדרות כלכלית/פוליטית/ביטחונית במדינות שהלווה חשוף אליהן, העלולה להביא לפגיעה במצבו הפיננסי וביכולתו לעמוד בהתחייבויותיו.

במסגרת המידע המשמש לקביעת דירוג הסיכון הפנימי של לוויים עסקיים, נלקחים בחשבון היבטים המתייחסים לחשיפה הגיאוגרפית, ובפרט מיקומם של מקורות התזרים ו/או הנכסים הפיזיים המשמשים את הלווה בפעילותו השוטפת. מידע זה מאפשר לבנק לערוך מעקב בראייה כוללת של חשיפות כלל הלוויים למדינות השונות.

נכון להיום, אין בתיק האשראי של הבנק ריכוזיות מהותית בחשיפה של הלוויים העסקיים למדינה זרה כלשהי.

למידע נוסף בדבר חשיפות אשראי למדינות זרות ראה פרק סיכון אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

טבלה 18 - התפלגות סיכון אשראי כולל לפי אזור גיאוגרפי

30 בספטמבר 2018				
מדינות זרות				
אחרות	בריטניה	ארה"ב	ישראל	
במיליוני ש"ח				
673	5,536	18,704	251,077	אשראי לציבור ^(א)
99	150	5,493	71,119	ניירות ערך ^(ב)
-	24	75	9,721	נגזרים ^(ג)
321	1,170	1,628	84,883	חשיפה מאזנית אחרת ^(ד)
103	1,721	5,305	93,683	חוץ מאזני למעט נגזרים ^(ה)
-	32	102	20,519	סך החשיפה בגין נגזרים (מאזני וחוץ מאזני) ^(ו)

30 בספטמבר 2017				
מדינות זרות				
אחרות	בריטניה	ארה"ב	ישראל	
במיליוני ש"ח				
719	5,187	17,003	243,449	אשראי לציבור ^(א)
420	115	4,878	76,685	ניירות ערך ^(ב)
-	20	46	10,888	נגזרים ^(ג)
344	1,980	1,940	76,377	חשיפה מאזנית אחרת ^(ד)
198	1,753	6,859	91,933	חוץ מאזני למעט נגזרים ^(ה)
-	30	73	18,525	סך החשיפה בגין נגזרים (מאזני וחוץ מאזני) ^(ו)

31 בדצמבר 2017				
מדינות זרות				
אחרות	בריטניה	ארה"ב	ישראל	
במיליוני ש"ח				
720	5,216	17,267	244,749	אשראי לציבור ^(א)
408	113	5,121	71,657	ניירות ערך ^(ב)
-	14	34	9,525	נגזרים ^(ג)
296	1,949	1,956	91,813	חשיפה מאזנית אחרת ^(ד)
174	2,003	6,201	92,156	חוץ מאזני למעט נגזרים ^(ה)
-	21	57	17,741	סך החשיפה בגין נגזרים (מאזני וחוץ מאזני) ^(ו)

- (א) סיכון אשראי מאזני הכולל אשראי לציבור בניכוי הפרשה להפסדי אשראי.
 (ב) 30-בספטמבר 2018 כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בסך 8,310 מיליון ש"ח - למידע נוסף ראה ביאור 116 בדוח הכספי.
 (ג) יתרה מאזנית של ניירות ערך זמינים למכירה, למסחר ומוחזקים לפדיון כולל מניות וקרנות, ללא ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
 (ד) יתרה מאזנית של נכסים בגין מכשירים נגזרים.
 (ה) כולל מזומנים ופיקדונות בבנקים, אשראי לממשלות, השקעה בחברות כלולות, בניינים וציוד ונכסים אחרים.
 (ו) 30-בספטמבר 2018 כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בסך 496 מיליון ש"ח - למידע נוסף ראה ביאור 116 בדוח הכספי.
 (ז) סיכון אשראי במכשירי אשראי חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
 (ח) סך סיכון האשראי, מאזני וחוץ מאזני, בגין מכשירים נגזרים.

טבלה 20 - חשיפות סיכון אשראי לפי צד נגדי ולפי סוגי חשיפות אשראיים עיקריים (נדבך 3)^(א)

30 בספטמבר 2018					
סך הכל ^(ב)	עסקאות במכשירים פיננסיים נגזרים ^(א)	ערבוביות והתחייבויות אחרות	אחרים ^(ה)	אג"ח ^(ד)	אשראי ^(ג)
במיליוני ש"ח					
108,443	67	696	-	43,031	64,649
18,685	111	1,465	-	12,774	4,335
27,482	8,541	3,453	-	7,177	8,311
3,522	2,088	-	-	706	728
146,061	6,087	42,833	-	2,774	94,367
75,834	-	38,058	-	-	37,776
73,219	38	30,200	-	-	42,981
23,314	10	5,122	-	-	18,182
83,441	-	4,162	-	-	79,279
2,613	-	-	-	2,613	-
17,473	-	-	17,473	-	-
580,087	16,942	125,989	17,473	69,075	350,608

30 בספטמבר 2017					
סך הכל ^(ב)	עסקאות במכשירים פיננסיים נגזרים ^(א)	ערבוביות והתחייבויות אחרות	אחרים ^(ה)	אג"ח ^(ד)	אשראי ^(ג)
במיליוני ש"ח					
110,130	70	898	-	53,289	55,873
14,862	101	1,043	-	9,049	4,669
26,623	7,818	4,590	-	5,232	8,983
1,743	1,010	-	-	719	14
136,249	4,743	41,351	-	2,567	87,588
73,062	-	38,034	-	-	35,028
76,078	35	30,870	-	-	45,173
22,468	5	5,011	-	-	17,452
81,411	-	3,931	-	-	77,480
3,015	-	-	-	3,015	-
17,900	-	-	17,900	-	-
563,541	13,782	125,728	17,900	73,871	332,260

- (א) לאחר ניכוי מחיקות חשבונאיות ולפני ניכוי ההפרשות להפסדי אשראי על בסיס פרטני וקבוצתי.
 (ב) לפני המרה לאשראי של רכיבים חוץ-מאזניים (לדוגמה, שקלול מסגרות לא מנוצלות כאשראי), לפני הפחתת סיכון אשראי כתוצאה מביצוע פעולות מסוימות (לדוגמה, על ידי שימוש בערבוביות) ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).
 (ג) כולל אשראי לציבור, אשראי לממשלה ופיקדונות בבנקים מרכזיים, ולאחר ניכוי התחייבויות בנין עסקות במכשירים נגזרים הכפופים להסכמי CSA.
 (ד) לא כולל את אגרות החוב הנכללות בתיק הסחיר ולא כולל השקעות בהון של תאגידים פיננסיים.
 (ה) כולל מזומנים, השקעות בתאגידים פיננסיים שלא הופחתו מההון, מקדמות לרשויות המס, מניות ונכסים אחרים ללא צד נגדי, כגון: בניינים וציוד.
 (ו) שווי הוגן חיובי של נגזרים, לרבות תוספת (Add-On) המשקפת את סכום החשיפה הפוטנציאלית העתידית לאשראי בנין יתרת הערך הנקוב של מכשירים נגזרים ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).

31 בדצמבר 2017

סך הכל ^(ב)	עסקאות במכשירים פיננסיים נגזרים ^(א)	ערבויות והתחייבויות אחרות	אחרים ^(ה)	אג"ח ^(ד)	אשראי ^(ג)	
במיליוני ש"ח						
119,632	91	619	-	48,582	70,340	חובות של ריבוניות
15,777	115	1,148	-	9,553	4,961	חובות של ישויות סקטור ציבורי
26,772	7,052	4,321	-	5,958	9,441	חובות של תאגידים בנקאיים
1,869	1,130	-	-	721	18	חובות של חברות ניירות ערך
136,925	5,455	41,676	-	2,279	87,515	חובות של תאגידים
74,137	-	37,824	-	-	36,313	חובות בבטיחון נדל"ן מסחרי
75,131	41	30,974	-	-	44,116	חשיפות קמעונאיות ליחידים
23,484	8	5,104	-	-	18,372	הלוואות לעסקים קטנים
81,748	-	4,453	-	-	77,295	משכנתאות לדיור
2,692	-	-	-	2,692	-	איגוח
18,046	-	-	18,046	-	-	נכסים אחרים
576,213	13,892	126,119	18,046	69,785	348,371	סך הכל בגין סיכון אשראי

- (א) לאחר ניכוי מחיקות חשבונאיות ולפני ניכוי ההפרשות להפסדי אשראי על בסיס פרטני וקבוצתי.
- (ב) לפני המרה לאשראי של רכיבים חוץ-מאזניים (לדוגמה, שקלול מסגרות לא מנוצלות כאשראי), לפני הפחתת סיכון אשראי כתוצאה מביצוע פעולות מסוימות (לדוגמה, על ידי שימוש בערבויות) ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).
- (ג) כולל אשראי לציבור, אשראי לממשלה ופיקדונות בבנקים מרכזיים, ולאחר ניכוי התחייבויות בגין עסקות במכשירים נגזרים הכפופים להסכמי CSA.
- (ד) לא כולל את אגרות החוב הנכללות בתיק הסחיר ולא כולל השקעות בהון של תאגידים פיננסיים.
- (ה) כולל מזומנים, השקעות בתאגידים פיננסיים שלא הופחתו מההון, מקדמות לרשויות המס, מניות ונכסים אחרים ללא צד נגדי, כגון: בניינים וציוד.
- (ו) שווי הוגן חיובי של נגזרים, לרבות תוספת (Add-On) המשקפת את סכום החשיפה הפוטנציאלית העתידית לאשראי בגין יתרת הערך הנקוב של מכשירים נגזרים ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).

טבלה 21 - פיצול התיק לפי תקופה לפירעון ולפי סוגי חשיפות אשראי עיקריים (נדבך 3)^(א)

30 בספטמבר 2018					
אשראי ^(ג)	אג"ח ^(ד)	אחרים ^(ה)	ערביות והתחייבויות אחרות	עסקאות במכשירים פיננסיים נגזרים ^(ו)	סך הכל ^(ב)
במיליוני ש"ח					
164,838	28,188	4,181	71,219	6,080	274,506
86,140	19,905	1,550	31,687	4,501	143,783
99,348	20,982	3,835	23,083	3,057	150,305
282	-	7,907	-	16,415	24,604
-	-	-	-	(13,111)	(13,111)
350,608	69,075	17,473	125,989	16,942	580,087
עד שנה					
מעל שנה ועד חמש שנים					
מעל חמש שנים					
פריטים לא כספיים					
הטבות לקיזוז					
סך הכל					
30 בספטמבר 2017					
אשראי ^(ג)	אג"ח ^(ד)	אחרים ^(ה)	ערביות והתחייבויות אחרות	עסקאות במכשירים פיננסיים נגזרים ^(ו)	סך הכל ^(ב)
במיליוני ש"ח					
152,425	39,974	4,321	71,892	5,128	273,740
82,030	18,607	1,534	33,067	5,828	141,066
97,419	15,290	4,224	20,769	4,199	141,901
386	-	7,821	-	10,665	18,872
-	-	-	-	(12,038)	(12,038)
332,260	73,871	17,900	125,728	13,782	563,541
עד שנה					
מעל שנה ועד חמש שנים					
מעל חמש שנים					
פריטים לא כספיים					
הטבות לקיזוז					
סך הכל					
31 בדצמבר 2017					
אשראי ^(ג)	אג"ח ^(ד)	אחרים ^(ה)	ערביות והתחייבויות אחרות	עסקאות במכשירים פיננסיים נגזרים ^(ו)	סך הכל ^(ב)
במיליוני ש"ח					
167,109	39,389	4,757	72,357	5,010	288,622
83,327	13,794	1,531	32,421	5,254	136,327
97,539	16,602	3,825	21,341	3,392	142,699
396	-	7,933	-	11,785	20,114
-	-	-	-	(11,549)	(11,549)
348,371	69,785	18,046	126,119	13,892	576,213
עד שנה					
מעל שנה ועד חמש שנים					
מעל חמש שנים					
פריטים לא כספיים					
הטבות לקיזוז					
סך הכל					

(א) לאחר ניכוי מחיקות חשבונאיות ולפני ניכוי ההפרשות להפסדי אשראי על בסיס פרטני וקבוצתי.

(ב) לפני המרה לאשראי של רכיבים חוץ-מאזניים (לדוגמה, שקלול מסגרות לא מנוצלות כאשראי), לפני הפחתת סיכון אשראי כתוצאה מביצוע פעולות מסוימות (לדוגמה, על ידי שימוש בערביות) ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).

(ג) כולל אשראי לציבור, אשראי לממשלה ופיקדונות בבנקים מרכזיים, ולאחר ניכוי התחייבויות בנין עסקות במכשירים נגזרים הכפופים להסכמי CSA.

(ד) לא כולל את אגרות החוב הנכללות בתיק הסחיר ולא כולל השקעות בהון של תאגידים פיננסיים.

(ה) כולל מזומנים, השקעות בתאגידים פיננסיים שלא הופחתו מההון, מקדמות לרשויות המס, מניות ונכסים אחרים ללא צד נגדי, כגון: בניינים וציוד.

(ו) שווי הוגן חיובי של נגזרים, לרבות תוספת (Add-On) המשקפת את סכום החשיפה הפוטנציאלית העתידית לאשראי בנין יתרת הערך הנקוב של מכשירים נגזרים ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).

הפחתת סיכון האשראי

כחלק ממדיניות ניהול סיכון האשראי, השיקול העיקרי במתן אשראי הינו יכולת ההחזר של הלווה. לכן, במקרים רבים, שואף הבנק לקבל ביטחונות וזאת כגיבוי נוסף שמטרתו להקטין את ההפסד לבנק במקרה של כשל עסקי/פיננסי של הלווה. היקף הביטחונות הנדרשים מלווה הינו, בין השאר, פועל יוצא מרמת הסיכון שבאשראי.

למידע נוסף לגבי הביטחונות ראה פרק הפחתת סיכון אשראי בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

תיקים המטופלים בהתאם לגישה הסטנדרטית

שקלול הסיכון בגין חשיפות אשראי מתבצע על בסיס הגישה הסטנדרטית. בהתאם לגישה זו, משקלי הסיכון תלויים בסוג החשיפות ובחלק מהמקרים, בדירוגי האשראי המתייחסים אליהם (ככל שקיים דירוג כשיר). במידה וקיימים דירוגים לחשיפות כאמור, עושה הבנק שימוש בדירוגי האשראי של שלוש חברות דירוג אשראי חיצוניות:

- Standard & Poor's Ratings Services
- Moody's Investors Service
- Fitch Ratings

למידע נוסף ראה פרק תיקים המטופלים בהתאם לגישה הסטנדרטית בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

לצורך קביעת משקלות הסיכון בהתאם לדירוגי האשראי כאמור לעיל, עושה הבנק שימוש בטבלאות המיפוי הסטנדרטיות שקבע הפיקוח על הבנקים במסגרת הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203. הטבלאות שלהלן מציגות את פירוט חשיפת האשראי על פי משקל הסיכון, תוך פילוח החשיפה בהתאם לצד הנגדי, לאחר הפרשות להפסדי אשראי ולפני ולאחר הפחתת סיכון אשראי בגין ביטחונות מוכרים.

טבלה 22 - סכום החשיפה לאחר הוצאות בגין הפסדי אשראי ולפני הפחתת סיכון אשראי (נדבך 3)

30 בספטמבר 2018						
75%	60%	50%	40%	35%	20%	0%
במיליוני ש"ח						
-	-	693	-	-	5,579	101,212
-	-	5,932	-	-	12,744	-
-	-	2,974	-	-	19,462	4,435
-	-	-	-	-	3,522	-
-	-	600	-	-	2,672	-
-	-	-	-	-	-	-
72,374	-	-	-	-	-	-
22,838	-	-	-	-	-	-
29,353	3,372	18,400	-	29,266	-	-
-	-	81	-	-	2,532	-
-	-	-	-	-	-	3,150
124,565	3,372	28,680	-	29,266	46,511	108,797

30 בספטמבר 2017						
75%	50%	40%	35%	20%	0%	
במיליוני ש"ח						
-	576	-	-	4,738	103,582	חובות של ריבוניות
-	5,872	-	-	8,981	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
-	3,205	-	-	19,442	3,430	חובות של תאגידים בנקאיים
-	-	-	-	1,743	-	חובות של חברות ניירות ערך
-	822	-	-	2,632	-	חובות של תאגידים
-	-	-	-	-	-	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
75,720	-	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
22,189	-	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
31,681	16,542	-	30,205	-	-	משכנתאות לדיור
-	142	35	-	2,838	-	איגוח
-	-	-	-	-	3,488	נכסים אחרים
129,590	27,159	35	30,205	40,374	110,500	סך הכל

(א) לפני המרה לאשראי של רכיבים חוץ מאזניים (לדוגמה, שקלול מסגרות לא מנוצלות), לפני הפחתת סיכון אשראי כתוצאה מביצוע פעולות מסוימות (לדוגמה, על ידי שימוש בערבויות) ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).

למידע נוסף ראה ביאור הלימות ההון בדוח הכספי.

חשיפת אשראי ברוטו ^(N)	1250%	650%	350%	250%	225%	150%	100%
108,443	-	-	-	-	-	-	959
18,685	-	-	-	-	-	-	9
27,482	-	-	-	-	-	-	611
3,522	-	-	-	-	-	-	-
145,638	-	-	-	-	-	1,642	140,724
75,827	-	-	-	-	-	244	75,583
73,198	-	-	-	-	-	625	199
23,249	-	-	-	-	-	294	117
83,251	-	-	-	-	-	230	2,630
2,613	-	-	-	-	-	-	-
17,473	-	-	-	5,047	-	625	8,651
579,381	-	-	-	5,047	-	3,660	229,483

חשיפת אשראי ברוטו ^(N)	1250%	650%	350%	250%	225%	150%	100%
110,130	-	-	-	-	-	-	1,234
14,862	-	-	-	-	-	-	9
26,623	-	-	-	-	-	12	534
1,743	-	-	-	-	-	-	-
135,826	-	-	-	-	-	1,763	130,609
73,055	-	-	-	-	-	536	72,519
76,060	-	-	-	-	-	249	91
22,413	-	-	-	-	-	187	37
81,240	-	-	-	-	-	217	2,595
3,015	-	-	-	-	-	-	-
17,900	-	-	-	4,741	-	549	9,122
562,867	-	-	-	4,741	-	3,513	216,750

31 בדצמבר 2017

75%	50%	40%	35%	20%	0%	
במיליוני ש"ח						
-	731	-	-	4,558	113,353	חובות של ריבונות
-	6,313	-	-	9,454	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
-	3,189	-	-	19,274	3,622	חובות של תאגידים בנקאיים
-	-	-	-	1,869	-	חובות של חברות ניירות ערך
-	842	-	-	2,945	-	חובות של תאגידים
-	-	-	-	-	-	חובות בכיטחון נדל"ן מסחרי
74,787	-	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
23,187	-	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
32,027	16,837	-	29,876	-	-	משכנתאות לדיור
-	159	19	-	2,514	-	איגוח
-	-	-	-	-	3,539	נכסים אחרים
130,001	28,071	19	29,876	40,614	120,514	סך הכל

(א) לפני המרה לאשראי של רכיבים חוץ מאזניים (לדוגמה, שקלול מסגרות לא מנוצלות), לפני הפחתת סיכון אשראי כתוצאה מביצוע פעולות מסוימות (לדוגמה, על ידי שימוש בערבויות) ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).

חשיפת אשראי ברוטו ^(N)	1250%	650%	350%	250%	225%	150%	100%
119,632	-	-	-	-	-	-	990
15,777	-	-	-	-	-	-	10
26,772	-	-	-	-	-	31	656
1,869	-	-	-	-	-	-	-
136,543	-	-	-	-	-	1,611	131,145
74,131	-	-	-	-	-	291	73,840
75,113	-	-	-	-	-	245	81
23,428	-	-	-	-	-	205	36
81,573	-	-	-	-	-	214	2,619
2,692	-	-	-	-	-	-	-
18,046	-	-	-	4,822	-	583	9,102
575,576	-	-	-	4,822	-	3,180	218,479

טבלה 23 - סכום החשיפה לאחר הוצאות בגין הפסדי אשראי ולאחר הפחתת סיכון אשראי (נדבך 3)^(ב)

30 בספטמבר 2018						
75%	60%	50%	40%	35%	20%	0%
במיליוני ש"ח						
-	-	693	-	-	5,631	110,203
-	-	5,932	-	-	4,971	1,770
-	-	1,762	-	-	17,903	4,436
-	-	-	-	-	3,191	-
-	-	3,627	-	-	21,165	-
-	-	-	-	-	-	-
71,548	-	-	-	-	-	-
20,961	-	-	-	-	-	-
29,317	3,372	18,400	-	29,265	-	-
-	-	81	-	-	1,881	-
-	-	-	-	-	-	3,150
121,826	3,372	30,495	-	29,265	54,742	119,559

30 בספטמבר 2017						
75%	50%	40%	35%	20%	0%	
במיליוני ש"ח						
-	576	-	-	4,769	111,723	חובות של ריבוניות
-	5,869	-	-	3,597	1,463	חובות של ישויות סקטור ציבורי
-	1,959	-	-	17,176	3,430	חובות של תאגידים בנקאיים
-	-	-	-	1,474	-	חובות של חברות ניירות ערך
-	4,694	-	-	21,226	-	חובות של תאגידים
-	-	-	-	-	-	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
74,654	-	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
20,331	-	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
31,638	16,542	-	30,204	-	-	משכנתאות לדיור
-	142	35	-	1,823	-	איגוח
-	-	-	-	-	3,488	נכסים אחרים
126,623	29,782	35	30,204	50,065	120,104	סך הכל

(א) לפני המרה לאשראי של רכיבים חוץ מאזניים (לדוגמה שקלול מסגרות לא מנוצלות), לאחר הפחתת סיכון אשראי כתוצאה מביצוע פעולות מסוימות (לדוגמה, על ידי שימוש בערביות) ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).

(ב) הפחתה בסיכון האשראי מבטאת סיווג של משקל הסיכון הסופי בין השעורים השונים.

למידע נוסף ראה ביאור הלימות ההון בדוח הכספי.

חשיפת אשראי ברוטו ^(N)	1250%	650%	350%	250%	225%	150%	100%
117,309	-	-	-	-	-	-	782
12,682	-	-	-	-	-	-	9
24,689	-	-	-	-	-	-	588
3,191	-	-	-	-	-	-	-
136,158	-	-	-	-	-	1,640	109,726
75,241	-	-	-	-	-	244	74,997
72,356	-	-	-	-	-	625	183
21,371	-	-	-	-	-	294	116
83,211	-	-	-	-	-	230	2,627
1,962	-	-	-	-	-	-	-
17,473	-	-	-	5,047	-	625	8,651
565,643	-	-	-	5,047	-	3,658	197,679

חשיפת אשראי ברוטו ^(N)	1250%	650%	350%	250%	225%	150%	100%
117,872	-	-	-	-	-	-	804
10,938	-	-	-	-	-	-	9
23,091	-	-	-	-	-	2	524
1,474	-	-	-	-	-	-	-
126,303	-	-	-	-	-	1,753	98,630
72,281	-	-	-	-	-	536	71,745
74,978	-	-	-	-	-	249	75
20,549	-	-	-	-	-	183	35
81,196	-	-	-	-	-	217	2,595
2,000	-	-	-	-	-	-	-
17,900	-	-	-	4,741	-	549	9,122
548,582	-	-	-	4,741	-	3,489	183,539

31 בדצמבר 2017

75%	50%	40%	35%	20%	0%	
במיליוני ש"ח						
-	731	-	-	4,581	121,510	חובות של ריבוניות
-	6,310	-	-	3,537	1,527	חובות של ישויות סקטור ציבורי
-	1,719	-	-	17,792	3,622	חובות של תאגידים בנקאיים
-	-	-	-	1,462	-	חובות של חברות ניירות ערך
-	4,508	-	-	21,402	-	חובות של תאגידים
-	-	-	-	-	-	חובות בכיטחון נדל"ן מסחרי
73,823	-	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
21,291	-	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
31,987	16,837	-	29,877	-	-	משכנתאות לדיור
-	159	19	-	1,772	-	איגוח
-	-	-	-	-	3,539	נכסים אחרים
127,101	30,264	19	29,877	50,546	130,198	סך הכל

- (א) לפני המרה לאשראי של רכיבים חוץ מאזניים (לדוגמה שקלול מסגרות לא מנוצלות), לאחר הפחתת סיכון אשראי כתוצאה מביצוע פעולות מסוימות (לדוגמה, על ידי שימוש בערביות) ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).
- (ב) הפחתה בסיכון האשראי מבטאת סיווג של משקל הסיכון הסופי בין השעורים השונים.

חשיפת אשראי ברוטו ^(N)	1250%	650%	350%	250%	225%	150%	100%
127,593	-	-	-	-	-	-	771
11,384	-	-	-	-	-	-	10
23,772	-	-	-	-	-	3	636
1,462	-	-	-	-	-	-	-
126,857	-	-	-	-	-	1,603	99,344
73,555	-	-	-	-	-	291	73,264
74,138	-	-	-	-	-	245	70
21,530	-	-	-	-	-	205	34
81,533	-	-	-	-	-	214	2,618
1,950	-	-	-	-	-	-	-
18,046	-	-	-	4,822	-	583	9,102
561,820	-	-	-	4,822	-	3,144	185,849

הפחתת סיכון אשראי - גילויים בגישה הסטנדרטית

לצורך הפחתת סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית, הבנק משתמש בגישה המקיפה לטיפול בביטחונות.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בשיטות הפחתת סיכון האשראי המיושמות בבנק.

למידע נוסף לגבי מכשירי הביטחון העיקריים, כמו גם שימוש בהסדר הקיזוז ותנאי כשירותם, ראה דוח על הסיכונים לשנת 2017.

טבלה 24 - הפחתת סיכון אשראי (נדבך 3)

30 בספטמבר 2018					
	סך החשיפה שמכוסה בביטחון אשראי נטו ^(א)	סך הכל סכומים שנוספו כשיר ^(ב)	סך החשיפה שמכוסה על ידי ערבויות שנגרעו	חשיפת אשראי ברוטו לאחר הפרשה להפסדי אשראי ^(א)	חשיפת אשראי ברוטו לאחר הפרשה להפסדי אשראי ^(א)
במיליוני ש"ח					
חובות של ריבונות	117,309	9,243	(377)	108,443	108,443
חובות של ישויות סקטור ציבורי	12,682	1,770	(7,773)	18,685	18,685
חובות של תאגידים בנקאיים	24,689	465	(1,959)	27,482	27,482
חובות של חברות ניירות ערך	3,191	-	-	3,522	3,522
חובות של תאגידים	136,158	21,546	(22,156)	145,638	146,061
חובות בביטחון נדל"ן מסחרי	75,241	(510)	(76)	75,827	75,834
חשיפות קמעונאיות ליחידים	72,356	(841)	(1)	73,198	73,219
הלוואות לעסקים קטנים	21,371	(1,848)	(30)	23,249	23,314
משכנתאות לדיור	83,211	(39)	(1)	83,251	83,441
איגוח	1,962	-	(651)	2,613	2,613
נכסים אחרים	17,473	-	-	17,473	17,473
סך הכל בגין סיכון אשראי	565,643	(13,738)	(33,024)	579,381	580,087

(א) לפני המרה לאשראי של רכיבים חוץ מאזניים (לדוגמה, שקלול מסגרות לא מנוצלות), לפני הפחתת סיכון אשראי כתוצאה מביצוע פעולות מסוימות (לדוגמה, על ידי שימוש בערבויות) ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).

(ב) לאחר התחשבות במקדמי ביטחון.

(ג) לפני המרה לאשראי של רכיבים חוץ מאזניים (לדוגמה, שקלול מסגרות לא מנוצלות), לאחר הפחתת סיכון אשראי ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).

30 בספטמבר 2017						
	סך החשיפה שמכוסה בביטחון פיננסי כשיר ^(ב)	סך הכל סכומים שנוספו	סך החשיפה שמכוסה על ידי ערבויות שנגרעו	חשיפת אשראי ברוטו לאחר הפרשה להפסדי אשראי ^(א)	חשיפת אשראי ברוטו לפני הפרשה להפסדי אשראי ^(א)	
במיליוני ש"ח						
חובות של ריבונות	-	8,166	(424)	110,130	110,130	117,872
חובות של ישויות סקטור ציבורי	(3)	1,464	(5,385)	14,862	14,862	10,938
חובות של תאגידים בנקאיים	(2,085)	394	(1,841)	26,623	26,623	23,091
חובות של חברות ניירות ערך	(269)	-	-	1,743	1,743	1,474
חובות של תאגידים	(8,306)	22,841	(24,058)	135,826	136,249	126,303
חובות בביטחון נדל"ן מסחרי	(678)	-	(96)	73,055	73,062	72,281
חשיפות קמעונאיות ליחידים	(1,081)	-	(1)	76,060	76,078	74,978
הלוואות לעסקים קטנים	(1,831)	-	(33)	22,413	22,468	20,549
משכנתאות לדיור	(32)	-	(12)	81,240	81,411	81,196
איגוח	-	-	(1,015)	3,015	3,015	2,000
נכסים אחרים	-	-	-	17,900	17,900	17,900
סך הכל בנין סיכון אשראי	(14,285)	32,865	(32,865)	562,867	563,541	548,582

31 בדצמבר 2017						
	סך החשיפה שמכוסה בביטחון פיננסי כשיר ^(ב)	סך הכל סכומים שנוספו	סך החשיפה שמכוסה על ידי ערבויות שנגרעו	חשיפת אשראי ברוטו לאחר הפרשה להפסדי אשראי ^(א)	חשיפת אשראי ברוטו לפני הפרשה להפסדי אשראי ^(א)	
במיליוני ש"ח						
חובות של ריבונות	-	8,393	(432)	119,632	119,632	127,593
חובות של ישויות סקטור ציבורי	(3)	1,527	(5,917)	15,777	15,777	11,384
חובות של תאגידים בנקאיים	(1,538)	445	(1,907)	26,772	26,772	23,772
חובות של חברות ניירות ערך	(407)	-	-	1,869	1,869	1,462
חובות של תאגידים	(8,460)	22,475	(23,701)	136,543	136,925	126,857
חובות בביטחון נדל"ן מסחרי	(467)	-	(109)	74,131	74,137	73,555
חשיפות קמעונאיות ליחידים	(974)	-	(1)	75,113	75,131	74,138
הלוואות לעסקים קטנים	(1,875)	-	(23)	23,428	23,484	21,530
משכנתאות לדיור	(32)	-	(8)	81,573	81,748	81,533
איגוח	-	-	(742)	2,692	2,692	1,950
נכסים אחרים	-	-	-	18,046	18,046	18,046
סך הכל בנין סיכון אשראי	(13,756)	32,840	(32,840)	575,576	576,213	561,820

- (א) לפני המרה לאשראי של רכיבים חוץ מאזניים (לדוגמה, שקלול מסגרות לא מנוצלות), לפני הפחתת סיכון אשראי כתוצאה מביצוע פעולות מסוימות (לדוגמה, על ידי שימוש בערבויות) ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).
- (ב) לאחר התחשבות במקדמי ביטחון.
- (ג) לפני המרה לאשראי של רכיבים חוץ מאזניים (לדוגמה, שקלול מסגרות לא מנוצלות), לאחר הפחתת סיכון אשראי ולאחר קיזוז עסקות בנגזרים (נטינג).

חשיפות שקשורות לסיכון צד נגדי בנגזרים

סיכון האשראי בעסקת נגזרים הינו סכום ההפסד שהבנק עלול לשאת בו אם הצד הנגדי לעסקה לא יעמוד בתנאי העסקה. היקף הסיכון מוגדר כסך השווי הנוכחי של העסקה לאותו מועד בתוספת סיכון פוטנציאל להפסד העתיד. פוטנציאל זה מוערך על פי רמת התנודתיות הצפויה בכספי הבסיס ועל פי משך התקופה שנותרה עד למועד השלמת הביטחונות כפי שסוכם עם הלקוח. לחילופין, סיכון האשראי נמדד על פי סכום ההפסד המרבי, לפי תרחישים, שהבנק עלול לשאת בו וזאת לאחר ניכוי הסכמי קיזוז הניתנים לאכיפה.

בשנים האחרונות התפתחו בשוק הנגזרים מנגנונים להפחתת סיכונים האשראי במסחר בין צדדים נגדיים על ידי הכרה בהשפעת תהליכי קיזוז (NETTING) המעוגנים בהסכמים משפטיים סטנדרטיים בינלאומיים (כדוגמת ISDA) וכן על ידי מנגנון הפקדת ביטחונות הדדים בין הצדדים הנגדיים לעסקה (כדוגמת הסכמי CSA). פעילות המסחר הבין-בנקאית מבוצעת רק אל מול צדדים נגדיים מולם הבנק חתום על הסכמים אלו. כמו כן, קיימת מגמה להתקשרות על בסיס דומה גם אל מול לקוחות עתירי פעילות בנגזרים.

למידע נוסף ראה פרק חשיפות שקשורות לסיכון צד נגדי בנגזרים בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

טבלה 25 - יתרות סיכון אשראי של צד נגדי בנגזרים (נדבך 3)

31 בדצמבר		30 בספטמבר		2018		
2017		2017		2018		
חשיפות אשראי נטו של נגזרים	יתרת ערך נקוב	חשיפות אשראי נטו של נגזרים	יתרת ערך נקוב	חשיפות אשראי נטו של נגזרים	יתרת ערך נקוב	
						במיליוני ש"ח
6,296	286,840	7,920	337,902	6,308	382,824	חוזי ריבית
6,567	243,635	6,905	250,550	7,092	270,500	חוזי מטבע חוץ
12,499	181,057	10,908	154,683	16,451	241,824	חוזים בגין מניות
80	539	87	621	203	1,337	חוזי סחורות ואחרים
-	-	-	-	-	-	עסקאות בנגזרי אשראי ^(א)
(11,550)	-	(12,038)	-	(13,112)	-	הטבות קיזוז ^(ב)
(4,752)	-	(4,908)	-	(4,730)	-	ביטחון כשיר
9,140	712,071	8,874	743,756	12,212	896,485	סך הכל

(א) ליום הדוח לא קיימות חשיפות סיכון אשראי בגין הגנה שנמכרה או נקנתה.

(ב) סיכון אשראי בגין נגזרים מחושב על פי הוראה 313 ומקזז עסקאות בנגזרים עם הסכמי קיזוז.

איגוח

הבנק לא מקיים פעילות לאיגוח נכסיו.

עם זאת, הבנק משקיע בניירות ערך מגובי נכסים דרך פעילות הנוסטרו שלו.

ניירות ערך מגובי נכסים מאופיינים בפיזור רחב של לוויים ולעיתים גם בפיזור ענפי. בנוסף, בחלק מהמכשירים קיימת חלוקה לשכבות ברמות סיכון שונות המאפשרות לבנק גמישות בהתאמת ההשקעה לתיאבון לסיכון.

ההשקעה בסוגים שונים של ניירות ערך מגובי נכסים נבחנת מראש, הן בהיבט של התשואה הצפויה והן בהיבטי הסיכונים הגלומים.

טבלה 26 - תיק זמין למכירה - השקעה בניירות ערך מגובי משכנתאות ומגובי נכסים לפי סוגי חשיפה (נדבך 3)

30 בספטמבר		31 בדצמבר	
2018		2017	
עלות מופחתת	רווח (הפסד) כולל אחר מצטבר ^(א) שווי הוגן	עלות מופחתת	רווח (הפסד) כולל אחר מצטבר ^(א) שווי הוגן
במיליוני ש"ח			
ניירות ערך מגובי משכנתאות (MBS)			
ניירות ערך מסוג העבר באמצעות (Pass through securities)^(ב)			
2,867	(89)	2,778	2,111
מזה: ניירות ערך שקיימת לגביהם ערבות של GNMA			
470	(14)	456	233
ניירות ערך שהונפקו על ידי FNMA ועל ידי FHLMC			
2,397	(75)	2,322	1,878
ניירות ערך מגובי משכנתאות אחרים (כולל CMO ו-STRIPPED MBS)			
4,442	(134)	4,308	3,995
מזה: ניירות ערך שהונפקו על ידי FHLMC, FNMA, GNMA או בערבותם			
4,185	(137)	4,048	3,735
סך הכל ניירות ערך מגובי משכנתאות (MBS)			
7,309	(223)	7,086	6,106
ניירות ערך מגובי נכסים (ABS)^(ג)			
2,203	(19)	2,184	2,569
מזה: אשראי שאינו לאנשים פרטיים - אגרות חוב מסוג CLO			
1,536	(2)	1,534	1,308
אשראי שאינו לאנשים פרטיים - ניירות ערך שקיימת לגביהם ערבות של SBA			
667	(17)	650	1,024
סך הכל ניירות ערך מגובי נכסים (ABS)			
2,203	(19)	2,184	2,569
סך כל ניירות ערך זמינים למכירה מגובי משכנתאות ומגובי נכסים			
9,512	(242)	9,270	8,675

(א) סכומים שנזקפו לקרן ההון כחלק מרווח כולל אחר נטו לאחר השפעת המס.

(ב) נתוני 30 בספטמבר 2017 ו-31 בדצמבר 2017 סווגו מחדש.

(ג) הוצג מחדש בהתאם למתכונת שנקבעה בחוזר הפיקוח על הבנקים בדבר "שיפור השימושיות של הדוחות לציבור של תאגידים בנקאיים לשנים 2017 ו-2018" אשר יושם לראשונה החל מהדוחות הכספיים לשנת 2017.

טבלה 27 - תיק זמין למכירה - השקעה בניירות ערך מגובי משכנתאות ומגובי נכסים לפי משקל סיכון (נדבך 3)^(א)

31 בדצמבר			30 בספטמבר			
2017		2017	2018			
ההון בגין דרישות של חשיפות איגוח	הסכום המצטבר של החשיפה	ההון בגין דרישות של חשיפות איגוח	ההון בגין דרישות של חשיפות איגוח	ההון בגין דרישות של חשיפות איגוח	ההון בגין דרישות של חשיפות איגוח	
במיליוני ש"ח						
64	2,328	73	2,645	65	2,363	20%
1	19	2	35	-	-	40%
30	159	27	142	6	81	50%
-	-	-	-	-	-	100%
-	-	-	-	-	-	225%
-	-	-	-	-	-	350%
-	-	-	-	-	-	1250%
95	2,506	102	2,822	71	2,444	סך הכל

(א) לא כולל ניירות ערך FHLMC, FNMA אשר משקל הסיכון שלהן הינו 20%. לא כולל ניירות ערך GNMA אשר משקל הסיכון שלהן 0%.

טבלה 28 - תיק לפדיון - השקעה בניירות ערך מגובי משכנתאות ומגובי נכסים לפי סוגי חשיפה (נדבך 3)^(א)

31 בדצמבר			30 בספטמבר			
2017		(X) 2017	2018			
רווחים (הפסדים) שטרם הוכרו מהתאמות לשווי הוגן	עלות מופחתת לשווי הוגן	רווחים (הפסדים) שטרם הוכרו מהתאמות לשווי הוגן	עלות מופחתת לשווי הוגן	רווחים (הפסדים) שטרם הוכרו מהתאמות לשווי הוגן	עלות מופחתת לשווי הוגן	
במיליוני ש"ח						
ניירות ערך מגובי משכנתאות (MBS)						
ניירות ערך מסוג העבר באמצעות (Pass through securities)						
-	-	34	(1)	35	891	(4) 895
מזה: ניירות ערך שקיימת לגביהם ערבות של GNMA						
-	-	34	(1)	35	713	(2) 715
ניירות ערך שהונפקו על ידי FNMA ועל ידי FHLMC						
-	-	-	-	-	178	(2) 180
ניירות ערך מגובי משכנתאות אחרים (כולל CMO ו-STRIPPED MBS)						
347	(6)	353	(3)	373	292	(25) 317
מזה: ניירות ערך שהונפקו על ידי FNMA, FHLMC או GNMA או בערבותם						
163	(6)	169	(4)	181	123	(17) 140
347	(6)	353	(4)	408	1,183	(29) 1,212
סך הכל ניירות ערך מגובי משכנתאות (MBS)						
סך כל ניירות ערך לפדיון מגובי משכנתאות						
347	(6)	353	(4)	408	1,183	(29) 1,212

(א) הוצג מחדש בהתאם למתכונת שנקבעה בחוזר הפיקוח על הבנקים בדבר "שיפור השימושיות של הדוחות לציבור של תאגידים בנקאיים לשנים 2017 ו-2018" אשר יושם לראשונה החל מהדוחות הכספיים לשנת 2017.

טבלה 29 - תיק לפדיון - השקעה בניירות ערך מגובי משכנתאות ומגובי נכסים לפי משקל סיכון (נדבך 3)^(א)

31 בדצמבר		30 בספטמבר	
2017		2018	
הסכום	דרישות ההון בגין חשיפות איגוח	הסכום	דרישות ההון בגין חשיפות איגוח
186	5	193	5
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
186	5	193	5

(א) לא כולל ניירות ערך FHLMC, FNMA אשר משקל הסיכון שלהן הינו 20%. לא כולל ניירות ערך GNMA אשר משקל הסיכון שלהן 0%.

תיק למסחר

טבלה 30 - תיק למסחר - השקעה בניירות ערך מגובי משכנתאות ומגובי נכסים לפי סוגי חשיפה (נדבך 3)^(א)

31 בדצמבר		30 בספטמבר	
2017		2018 ^(ב)	
רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן ^(א)	עלות מופחתת	רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן ^(א)	עלות מופחתת
-	4	-	4
-	4	-	4
-	54	-	59
-	-	-	-
58	-	64	-
210	1	223	1
268	1	287	1

(א) רווחים (הפסדים) שנזקפו לדוח רווח והפסד.

(ב) הוצג מחדש בהתאם למתכונת שנקבעה בחוזר הפיקוח על הבנקים בדבר "שיפור השימושיות של הדוחות לציבור של תאגידים בנקאיים לשנים 2017 ו-2018" אשר יושם לראשונה החל מהדוחות הכספיים לשנת 2017.

טבלה 31 - תיק למסחר - השקעה בניירות ערך מגובי משכנתאות ומגובי נכסים לפי משקל סיכון (נדבך 3)^(א)

31 בדצמבר			30 בספטמבר			
2017		2017	2018			
דרישות ההון בגין חשיפות איגוח	הסכום המצטבר של החשיפה	דרישות ההון בגין חשיפות איגוח	הסכום המצטבר של החשיפה	דרישות ההון בגין חשיפות איגוח	הסכום המצטבר של החשיפה	
במיליוני ש"ח						
4	144	5	166	7	243	20%
-	-	-	-	-	-	40%
8	118	8	120	1	21	50%
-	-	-	-	-	-	100%
-	-	-	-	-	-	225%
1	2	1	2	-	-	350%
1	-	1	-	-	-	1250%
14	264	15	288	8	264	סך הכל

(א) לא כולל ניירות ערך FHLMC, FNMA אשר משקל הסיכון שלהן הינו 20%. לא כולל ניירות ערך GNMA אשר משקל הסיכון שלהן 0%.

סיכוני שוק

סיכון שוק מוגדר כסיכון להפסד בפוזיציות מאזניות וחוץ מאזניות הנובע משינוי בשווי הוגן של מכשיר פיננסי עקב שינוי בתנאי שוק (שינוי ברמת מחירים בשווקים שונים, תנודתיות בשיעורי ריבית, שערי חליפין, אינפלציה, מחירי מניות וסחורות ומדדים כלכליים נוספים). החשיפה לסיכוני שוק מתבטאת בתוצאות העסקיות, בשווי ההוגן של הנכסים וההתחייבויות, בהון העצמי ובתזרימי המזומנים.

הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים בנושא ניהול סיכוני השוק של הקבוצה, לרבות הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 333 בנושא "ניהול סיכון ריבית" ומספר 339 בנושא "ניהול סיכוני שוק". במסגרת יישום הוראות אלה נקבעו עקרונות יסוד לאופן ניהול הסיכונים ובקרתם, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון, הגדרת אמצעי הבקרה והכלים למדידת הסיכונים ואמצעי הבקרה והפיקוח על סיכונים אלה, תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

מדיניות ניהול סיכוני השוק מהווה ביטוי לאסטרטגיית סיכון השוק של הקבוצה. זאת, לצד הנהלים הקיימים לזיהוי, מדידה, מעקב, פיתוח ובקרה אחר סיכוני השוק. המדיניות נועדה מחד לתמוך בהשגת היעדים העסקיים תוך הערכת הסיכונים והסיכויים שיכולים לנבוע מהחשיפה לסיכונים וזאת בהשוואה לרווח הצפוי מהם, ומאידך, נועדה להפחית את רמת הסיכון הנובעת מהפעילות השוטפת של הבנק, ובכלל זה לשמור על רמת נזילות גבוהה.

המדיניות מהווה כלי חשוב להגדרת תיאבון הסיכון של הבנק בתחום הנוסטרו, חדרי העסקות וחשיפות השוק בכלל קבוצת לאומי. המדיניות מגדירה את הממשל התאגידי, חלוקת האחריות הארגונית ומנגנוני האסקלציה.

החשיפות לסיכוני שוק מנוהלות באופן שוטף ברמת הקבוצה. חברות הבת בחו"ל קובעות מדיניות לניהול סיכוני שוק בהלימה עם המדיניות הקבוצתית ומסגרות הסיכון שאושרו בה. המידע על מצב החשיפות בפועל בהתאם למסגרות שנקבעו מתקבל מהחברות הבנות ומובא בחשבון בניהול הכולל של החשיפות בקבוצה.

ניהול סיכוני השוק מתבצע בשני מוקדי סיכון עיקריים - התיק הבנקאי והתיק למסחר. הגדרת התיק למסחר נגזרת מהוראות באזל והיא כוללת את תיק ניירות הערך הסחיר של הבנק ועסקות נגזרים בפעילות הסחירה. הגדרת התיק הבנקאי כוללת את העסקות אשר אינן כוללות בתיק למסחר.

חשיפה לסיכוני שוק הנובעים מההתחייבויות הפנסיוניות לעובדים

הבנק מיישם את כללי החשבונאות בארה"ב בנושא זכויות עובדים, כפי שנקבעו על ידי בנק ישראל. ניהול סיכוני השוק בגין המחויבות לעובדים מבוצע בחלקו במסגרת התיק הבנקאי ובחלקו הנוסף מנוהל באופן נפרד ועצמאי אל מול ניהול "נכסי התכנית", אשר נועדו לשאת תשואה לאורך זמן, במטרה לשרת את ערך ההתחייבות. המחויבות האקטוארית לעובדים בעלת מח"מ ארוך ומושפעת באופן משמעותי משינויים בריבית ההיוון. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבויות האקטואריות לזכויות עובדים נעשה על בסיס תשואת אגרות חוב ממשלתיות בישראל כתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים במבנה הארגוני, במדיניות ובממשל התאגידי של ניהול סיכוני השוק, פרט לאיחוד הניהול של אגף סיכוני שוק ואגף סיכון תשואה כולל שבוצע ברבעון הראשון של השנה.

למידע נוסף בדבר סיכוני שוק ראה פרק סיכוני שוק בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

טבלה 32 - דרישות הון בגין סיכוני שוק (נדבך 3)

בטבלה להלן מוצגות דרישות ההון הרגולטוריות בגין החשיפה לסיכוני השוק על פי הגישה הסטנדרטית המכסה רק חלק מהחשיפות לסיכוני שוק.

30 בספטמבר		31 בדצמבר	
2017		2017	
2018			
במיליוני ש"ח			
דרישות ההון ^(א) בגין:			
414	594	478	סיכוני ריבית
-	1	20	סיכון מחירי מניות
114	79	95	סיכון שער חליפין
30	16	21	אופציות
558	690	614	סך דרישות ההון בגין סיכוני שוק

(א) דרישות ההון חושבו בהתאם ליחס ההון הכולל המזערי הנדרש לפי הפיקוח על הבנקים בשיעור של 13.75% ליום 30 בספטמבר 2018, 13.75% ליום 31 בדצמבר 2017 ו-13.76% ליום 30 בספטמבר 2017.

סיכון הריבית

סיכון הריבית הינו הסיכון להפסד כתוצאה משינויים בשערי ריבית חסרת סיכון במטבעות השונים והוא נובע ממספר מקורות, כגון: פערים בין מועדי שינוי הריבית או הפירעון (כמוקדם מביניהם) של הנכסים וההתחייבויות בכל אחד ממגזרי ההצמדה וסיכון המרווח, ה-Basis Spread.

מדיניות החשיפות בריבית הינה להגביל את מידת ההשפעה של שינויים אפשריים בריבית על השחיקה הפוטנציאלית של השווי הכלכלי¹ ושל הרווח המימוני לשנה הקרובה.

סיכון הריבית נמדד ומנוהל בפועל על בסיס הנחות התנהגותיות שונות באשר לזמני הפירעון של הנכסים וההתחייבויות. על פי ניסיון העבר, הבנק מתייחס לחלק מיתרות העו"ש כהתחייבות לזמן ארוך. כמו כן, קיימות הנחות בהתייחס לפירעונות המוקדמים במשכנתאות על בסיס מודל סטטיסטי המנסה לחזות את הפירעונות המוקדמים כתלות בריבית. להערכות אלו חשיבות גדולה בניהול סיכוני הריבית, בין היתר בשל הגידול המשמעותי ביתרות אלו בשנים האחרונות.

מדידת החשיפה לשינויים בריבית מבוצעת הן לעליה והן לירידת ריבית בכל מגזר הצמדה. מדידה זו נועדה לבחון את רגישות מבנה שווי הנכסים וההתחייבויות הקיים לשינויי ריבית, ולכן החישוב המבוצע נעשה מבלי לשנות את מבנה הנכסים וההתחייבויות.

טבלה 33 - תמצית החשיפות לשינויים בלתי צפויים בריבית ברמת הקבוצה (לפני מס)^(א)

השינוי הפוטנציאלי בשווי הכלכלי כתוצאה מתרחיש								
31 בדצמבר 2017			30 בספטמבר 2017			30 בספטמבר 2018		
עליה של 0.1%	ירידה של 1%	עליה של 1%	עליה של 0.1%	ירידה של 1%	עליה של 1%	עליה של 0.1%	ירידה של 1%	עליה של 1%
תרחיש במיליוני ש"ח								
במט"ח								
(41)	306	(411)	(41)	304	(403)	(63)	538	(619)
(3)	25	(38)	(9)	81	(83)	(1)	(1)	(15)
במט"ח								
22	(249)	175	20	(256)	170	(1)	(97)	(37)
2	47	32	3	87	77	(1)	19	9

(א) חישוב החשיפה לירידת ריבית ב-1% מבוסס על הורדת שיעור הריבית על האשראי והפיקדונות בשיעור זה. מאחר ושיעור הריבית על רוב הפיקדונות כיום נמוך מ-1%, ומאחר וקיימת הסתברות נמוכה שהריבית על הפיקדונות תרד מתחת ל-0.0%, יש לראות בחישוב החשיפה המוצג לעיל אמת מידה בהתאם לסטנדרטים המקובלים.

¹ השווי הכלכלי של ההון מוגדר כהפרש בין הערך הנוכחי של הנכסים והערך הנוכחי של ההתחייבויות. בחישוב הערך הנוכחי מנכים את התזרימים בעקום התשואה חסר סיכון אשראי ואת התזרימים במטבעות חוץ בלייבור.

טבלה 34 - חשיפות ההון לעליה/ירידה מיידית בריבית (לפני מס)

חשיפה במט"ח			חשיפה במט"י		
30 בספטמבר 2018					
עליה של 0.1%	ירידה של 1%	עליה של 1%	עליה של 0.1%	ירידה של 1%	עליה של 1%
במיליוני ש"ח					
(59)	568	(587)	174	(1,992)	1,562 ^(א)
30 בספטמבר 2017					
עליה של 0.1%	ירידה של 1%	עליה של 1%	עליה של 0.1%	ירידה של 1%	עליה של 1%
במיליוני ש"ח					
(36)	426	(321)	158	(1,859)	1,403 ^(א)
31 בדצמבר 2017					
עליה של 0.1%	ירידה של 1%	עליה של 1%	עליה של 0.1%	ירידה של 1%	עליה של 1%
במיליוני ש"ח					
(34)	352	(349)	180	(2,083)	1,615 ^(א)

(א) מדידה זו כוללת את החשיפה לשינוי מידי בריבית של תיקי הנוסטרו המשוערכים לפי שווי שוק והמחויבות האקטוארית לעובדים. מדידה זו אינה כוללת את השפעת הרגישות של נכסי התוכנית לשינויים בריבית אשר נאמדת ליום 30 בספטמבר 2018 בירידה בשווי הנכסים של כ- 120 מיליון ש"ח (ב-30 בספטמבר 2017 כ-111 מיליון ש"ח, ב-31 בדצמבר 2017 כ-134 מיליון ש"ח) בתרחיש עליה של 1% בריבית. כמו כן, המדידה אינה כוללת את ההשפעות של הוראות המעבר של תקן זכויות עובדים, לפיהן מחושב יחס הלימות ההון.

במהלך התקופה המדווחת עמדה הקבוצה בכל מגבלות החשיפה לריבית שקבע הדירקטוריון.

השקעה במניות ובקרנות

הבנק הגדיר מדיניות השקעה של הקבוצה, לרבות קביעת מגבלות הן להיקף ההשקעה הכולל והן לחברה בודדת, תמהיל ההשקעות ורמות הסיכון השונות בין סוגי ההשקעות.

פעילות ההשקעה במניות בנוסטרו מבוצעת באמצעות השקעה במדדים או במכשירי השקעה סחירים.

בנוסף, מנהל הבנק באמצעות חברת הבת "לאומי פרטנרס בע"מ" תיק השקעות ריאליות.

טבלה 35 - החשיפה של ההשקעה במניות וקרנות בתיק הבנקאי (נדבך 3)

יתרה מאזנית ושווי הוגן		
31 בדצמבר	30 בספטמבר	2018
במיליוני ש"ח		
991	951	1,037
1,936	1,844	2,306
2,927	2,795	3,343
		מניות לא סחירות בתיק הזמין
		מניות וקרנות סחירות בתיק הזמין
		סך הכל

סיכון הנזילות

סיכון הנזילות

סיכון הנזילות הוא הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגיוס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי. מדיניות ניהול סיכון הנזילות מהווה חלק אינטגרלי מהניהול העסקי האסטרטגי של קבוצת לאומי והיא מותאמת לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות", המאמצת את המלצות ועדת באזל 3, לחישוב יחס מזערי לנזילות (LCR (Liquidity Coverage Ratio), תוך ביצוע התאמות למשק הישראלי.

יחס כיסוי הנזילות המזערי שהבנק והקבוצה נדרשים לעמוד בו הינו 100%.

ניהול הנזילות במט"ח מושפע גם מהפעילות בנגזרי שקל-מט"ח, אשר עשויה ליצור תנודתיות בין מטבעית במדדי הנזילות, ולכן מנוטרת ומנהלת באופן הדוק.

למידע נוסף ראה פרק סיכון הנזילות בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

סיכון מימון

סיכון מימון הוא הסיכון לכניית מבנה מקורות לא מספיק יציב בטווח הארוך באופן שאינו משרת את השימושים המתוכננים.

הבנק מנהל לאורך שנים תשתית רחבה ומגוונת של מקורות מימון יציבים ולטווחי זמן שונים. מקור המימון העיקרי של הבנק הוא פיקדונות מלקוחות קמעונאיים. בנוסף הבנק מממן את פעילותו באמצעות פיקדונות מלקוחות מסחריים ועסקיים וכן באמצעות הנפקות של כתבי התחייבויות. ניהול המקורות מבוצע באופן שוטף ובנפרד בשקלים ובמט"ח. המקורות מושקעים באשראי, בנכסים נזילים, בעיקר באג"ח ברמת סיכון נמוכה ועסקאות חלף לטווחים קצרים. לבנק מגוון רחב של מקורות במט"ח מלקוחות מקומיים קמעונאיים, עסקיים ופיננסיים ומלקוחות תושבי חוץ.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכון המימון ובאופן ניהולו.

למידע נוסף ראה פרק סיכון מימון בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		2018		2017	
סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ^(א)	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ^(א)	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ^(א)	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ^(א)	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ^(א)	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ^(א)	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ^(א)	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ^(א)
במיליוני ש"ח							
113,298	-	115,224	-	117,505	-	סך הנכסים הנזילים באיכות גבוהה	
תזרימי מזומנים יוצאים							
12,227	174,315	12,089	175,031	12,488	176,794	פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים	
2,253	45,061	2,275	45,508	2,425	48,506	מזה: פיקדונות יציבים	
8,184	69,571	7,975	68,224	8,397	72,750	פיקדונות פחות יציבים	
1,790	59,683	1,839	61,299	1,666	55,538	פיקדונות לתקופה העולה על 30 יום (סעיף 84)	
93,293	141,073	94,722	143,482	99,599	149,304	מימון סיטונאי בלתי מובטח	
-	-	-	-	-	-	מזה: פיקדונות לצרכים תפעוליים וברשות של תאגידים בנקאיים שיתופיים	
92,996	140,776	92,699	141,459	99,422	149,127	פיקדונות לא תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)	
297	297	2,023	2,023	177	177	חובות לא מובטחים	
-	-	-	-	-	-	מימון סיטונאי מובטח	
9,516	70,162	9,746	72,304	8,441	68,011	דרישות נזילות נוספות	
4,091	4,091	4,271	4,271	3,247	3,247	מזה: תזרימי מזומנים יוצא בגין נגזרים ודרישות בטחון אחרות	
-	-	-	-	-	-	תזרימים יוצאים בגין אובדן מימון מוצרי חוב	
5,425	66,071	5,475	68,033	5,194	64,764	קווי אשראי ונזילות	
6,049	6,049	5,727	5,727	5,803	5,803	מחויבויות מימון חוזיות אחרות	
1,330	41,055	1,350	41,572	1,332	41,686	מחויבויות מימון מותנות אחרות	
122,415	-	123,634	-	127,663	-	סך כל תזרימי מזומנים יוצאים	
תזרימי מזומנים נכנסים							
-	1,346	-	1,023	-	1,056	הלוואות מובטחות (למשל עסקאות מכר חוזר)	
27,538	41,119	27,147	40,604	27,929	41,558	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן	
2,120	8,817	1,922	8,225	2,329	9,464	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים	
29,658	51,282	29,069	49,852	30,258	52,078	סך כל תזרימי מזומנים נכנסים	
-	-	-	-	-	-	סך ערך מתואם ^(א)	
113,298	-	115,224	-	117,505	-	סך הנכסים הנזילים באיכות גבוהה	
92,757	-	94,565	-	97,405	-	סך כל תזרימי מזומנים יוצאים נטו	
122%	-	122%	-	121%	-	יחס כיסוי הנזילות	

(א) ערכים לא משוקללים יחושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על ידי המחזיק תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים).

(ב) ערכים משוקללים יחושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרימי נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים).

(ג) ערכים מתואמים יחושבו לאחר הפעלת (1) מקדמי ביטחון ושיעורי תזרימי נכנס ויוצא ו-(2) כל המגבלות הרלוונטיות (כלומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ברמה 2 וברמה 1 ומגבלה על תזרימים נכנסים).

(ד) הערכים מחושבים על בסיס ממוצע ברמת הבנק של 72 תצפיות יומיות במהלך הרבעון השלישי של שנת 2018 (74 תצפיות במהלך הרבעון השלישי של שנת 2017 ו-77 תצפיות במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2017).

במהלך התקופה המדווחת נרשם קיטון של 3% לעומת היחס הממוצע ברבעון השני. הקיטון ביחס הממוצע ברבעון השני נובע מקיצור מח"מ ויציאת פיקדונות פיננסים ומגידול באשראי שקוזז בחלקו ע"י הנפקת כתבי התחייבות.

טבלה 37 - הרכב הנכסים הנזילים באיכות גבוהה לפי יתרות ממוצעות ברבעון

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2017			לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2017			2018		
במטבע ישראלי ובמט"ח	מטבע חוץ	מטבע ישראלי	במטבע ישראלי ובמט"ח	מטבע חוץ	מטבע ישראלי	במטבע ישראלי ובמט"ח	מטבע חוץ	מטבע ישראלי
סך ערך משוקלל במיליוני ש"ח								
109,890	23,562	86,328	112,131	22,752	89,379	111,006	23,140	87,866
3,153	3,153	-	2,885	2,885	-	6,186	6,186	-
255	210	45	208	104	104	313	200	113
סך הכל הנכסים הנזילים באיכות גבוהה								
113,298	26,925	86,373	115,224	25,741	89,483	117,505	29,526	87,979

טבלה 38 - נכסים משועבדים לפי סעיפים מאזניים (EDTF)

30 בספטמבר 2018				
נכסים משועבדים בקשר עם				
פעילות במכשירים נגזרים	הסכמי CSA	פעילויות במסלקות וקרן הסיכונים	הבטחת פיקדונות	במיליוני ש"ח
1,708	417	-	-	מזומנים ופיקדונות בבנקים
1,465	-	948	1,955	ניירות ערך
-	1,121	80	-	אשראי לציבור

30 בספטמבר 2017				
נכסים משועבדים בקשר עם				
פעילות במכשירים נגזרים	הסכמי CSA	פעילויות במסלקות וקרן הסיכונים	הבטחת פיקדונות	במיליוני ש"ח
272	774	-	-	מזומנים ופיקדונות בבנקים
2,360	-	868	1,771	ניירות ערך
-	1,105	76	-	אשראי לציבור

31 בדצמבר 2017				
נכסים משועבדים בקשר עם				
פעילות במכשירים נגזרים	הסכמי CSA	פעילויות במסלקות וקרן הסיכונים	הבטחת פיקדונות	במיליוני ש"ח
1,289	495	-	-	מזומנים ופיקדונות בבנקים
2,015	-	930	4,178	ניירות ערך
-	1,764	80	-	אשראי לציבור

סיכונים תפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

קבוצת לאומי פועלת במגוון רחב של פעילויות פיננסיות ולפיכך חשופה לסיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים, סיכונים המשכיות עסקית וסיכונים מעילות והונאות.

ניהול הסיכונים התפעוליים בקבוצת לאומי מתבצע על ידי שלושת קווי ההגנה והוא מושתת על תהליך ממושך ופרואקטיבי של זיהוי, הערכה, מדידה, בקרה, מזעור, ניטור ודיווח על הסיכונים המהותיים שמבוצע בכל החטיבות בבנק.

ההון הרגולטורי בגין סיכונים תפעוליים מחושב על בסיס הגישה הסטנדרטית של באזל.

לשם הקטנת נזקים אפשריים בעת התממשות הסיכון, קבוצת לאומי רוכשת מערך ביטוחי המכסה מגוון סיכונים תפעוליים וכולל, בין היתר, פוליסת ביטוח סייבר ופוליסת ביטוח בנקאית.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים במבנה הארגוני, במדיניות ובממשל התאגידי של ניהול הסיכון התפעולי.

למידע נוסף ופירוט מוקדי הסיכון העיקריים בסיכונים התפעוליים ראה פרק סיכונים תפעוליים בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

הוראת ניהול בנקאי תקין 359A בנושא מיקור חוץ והוראת ניהול בנקאי תקין 363 בנושא ניהול סיכונים סייבר בשרשרת אספקה

ביום 8 באוקטובר 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים הוראה בנושא מיקור חוץ. ההוראה נועדה לאפשר לתאגידי הבנקאיים לעשות שימוש במיקור חוץ, מתוך מטרה להגביר את הנגישות והזמינות ללקוחות ולהמשיך את תהליכי ההתייעלות והגברת התחרות בתחום הבנקאות והתשלומים. זאת, תוך קביעת העקרונות על פיהם נדרשים התאגידי הבנקאיים לפעול, על מנת לצמצם את חשיפתם לסיכונים פוטנציאליים גלומים במיקור חוץ.

תחילתה של ההוראה ביום 31 במרס 2020 (תאגיד בנקאי אשר יסיים את ההיערכות לכלל דרישות ההוראה קודם לכן, יוכל ליישם את ההוראה החל ממועד סיום ההיערכות. לעניין חוזים אשר נכרתו לפני מועד פרסום ההוראה, ניתנת תקופה של עוד שלוש שנים וחצי (וסך הכל חמש שנים) להתאים את החוזים להוראה ככל שהדבר נדרש).

בנוסף, ביום 24 באפריל 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים הוראה בנושא ניהול סיכונים סייבר בשרשרת אספקה. ההוראה נועדה להבהיר מהי האחריות של התאגיד הבנקאי בנוגע לקיום תצורת עבודה מאובטחת מול הספקים החיצוניים המהותיים ואת חובותיו לניהול סיכונים סייבר הולמים בפעילות ספקים אלו בחצרותיהם, בחצרי התאגיד הבנקאי ובממשקים שלהם עם התאגיד. ההוראה זו תשולב בהמשך בהוראה בנושא "מיקור חוץ".

הבנק נערך ליישום ההוראות.

למידע נוסף בנוגע להוראות אלה ראה פרק חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית בדוח הכספי.

סיכונים אחרים

סיכונים רגולציה וציות

סיכון רגולציה

בשנים האחרונות הורחבו הדרישות מבנקים בעולם ובישראל בנוגע להון ונזילות, זאת על רקע הפקת הלקחים מהמשבר הפיננסי (הוראות באזל 3). בנוסף, התפרסמו לאחרונה הנחיות בינלאומיות בנוגע לסטנדרטים חדשים העלולים להשפיע על הון הבנק ונכסי הסיכון, מגמות אלו משפיעות על אופן הקצאת ההון לפעילויות העסקיות השונות בקבוצה. כמו כן, פורסמו לאחרונה חוקים ורגולציות בדגש על סביבת הצרכן אשר מטרתם, בין השאר, הגברת התחרותיות.

להתגברות דרישות הרגולציה בארץ ובעולם השפעה על המודל העסקי, על הרווחיות ועל דרישות הלימות ההון של הקבוצה. הבנק עוקב אחר התפתחויות אלו, לומד אותן ונערך בהתאם.

סיכון ציות

א.

ציות, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור

לצורך ניהול אפקטיבי של סיכונים הציות פועל בלאומי מערך ציות ואכיפה שבראשו עומדת קצינת הציות הראשית (Chief Compliance Officer). קצינת הציות הראשית אחראית, בין היתר, למילוי החובות לפי הוראות החקיקה בנושאי איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. קצינת הציות הראשית משמשת גם כממונה על האכיפה בתחום דיני ניירות ערך וגם כ-Responsible Officer בתחום ה-FATCA.

מערך ציות ואכיפה כפוף ליועצת המשפטית הראשית.

המערך נמצא בקשר שוטף עם חברות הבנות בארץ ובחו"ל לצורך מעקב ליישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.

בהתאם למגמות המתפתחות בעולם, מטפל הבנק במגוון נושאים בתחום ציות, לרבות איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור והיבטי מיסוי, לרבות FATCA ו-CRS. בין היתר, מתמקד הבנק במוקדי סיכון בעולם טכנולוגי פיננסי (כגון: פינטק, P2P, קרנות גידור, מטבעות וירטואליים וכדומה) - ניהול סיכונים ציות ואיסור הלבנת הון בעולם טכנולוגי פיננסי מתפתח המאופיין בהיעדר פיקוח רגולטורי מוגדר לצד מורכבות מקצועית והיעדר פרקטיקות מובנות לתהליכי בקרה עקב חדשנותם של הנושאים.

ב. אכיפה מנהלית

חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 בא לייעל את הליכי האכיפה של הוראות החקיקה בתחום דיני ניירות הערך. במסגרת חקיקה זו ניתן יהיה להטיל סנקציות שונות על תאגיד, שהפך את ההוראות הרלוונטיות וכן על עובדי התאגיד, לרבות נושאי המשרה. בהמשך לחוק פרסמה הרשות לניירות ערך מסמך קריטריונים להכרה בתכנית אכיפה פנימית בתחום ניירות הערך (להלן: "מסמך הקריטריונים"). במסמך הקריטריונים הנחתה רשות ניירות ערך את התאגיד, בין היתר, למנות ממונה על האכיפה. תפקידו, על פי מסמך הקריטריונים, הוא להיות אחראי על יישום תכנית האכיפה.

ג. FATCA - Foreign Account Tax Compliance Act

על פי החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227) ותקנות מס הכנסה (יישום הסכם FATCA), התשע"ו-2016, נדרש הבנק לבצע הליכי זיהוי לקוחות ולהעביר מידע לרשות המסים בישראל אודות חשבונות המוחזקים על ידי לקוחות אמריקאים לצורך העברתו לרשות המסים האמריקאית.

הבנק מיישם מדיניות כסף מוצהר תוך הקפדה כי לא ינהלו בבנק כספים שאינם מוצהרים לרשויות המס הרלוונטיות, בהקשר זה נערכו מהלכים רבים לאיתור וזיהוי האוכלוסיות הרלוונטיות וביצוע הדיווח לרשויות המס בהתאם לכללי ה-FATCA כפי שנקבעו בהסכם בין ישראל לרשויות המס האמריקאיות.

הבנק פועל במספר נדבכים על מנת לוודא ציות של קבוצת לאומי ויחידים בה להוראות החקיקה, בהם: מינוי קצינת הציות כממונה לנושא, אימוץ מדיניות ונהלי עבודה מתאימים, פיתוח כלים ממוכנים תומכים בתהליכי העבודה, גיבוש מנגנוני הדרכה והטמעה, בדיקה, בקרה ותפעול הנדרשים למילוי ההנחיות והנחיית החברות הבנות בקבוצה להיערכות מתאימה.

ד. CRS - Common Reporting Standard

ארגון ה-OECD פרסם תקן אחיד ליישום חילופי מידע אוטומטיים לגבי חשבונות פיננסיים בין מדינות (להלן: "התקן"). התקן נבנה ברוח ה-FATCA האמריקאי ונועד להגביר את השקיפות והפיקוח על דיווחי המס של תושבי המדינות המחזיקים חשבונות פיננסיים מחוץ למדינת התושבות שלהם. ביולי 2016 פורסם החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227) בנושא יישום ה-FATCA והתקן. תקנות ליישום התקן טרם פורסמו.

לאומי נערך לעמידה בדרישות החקיקה. שלוחות בנק לאומי באנגליה וברומניה החלו ביישום התקן ביום 1 בינואר 2016 בהתאם להוראות הרגולציה המקומית החלות עליהן.

סיכונים משפטיים

קיימת חשיפה כללית, אשר לא ניתן להעריכה או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הבנק והחברות המאחדות ללקוחותיהם. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות, פרשנויות ואחרות, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטורים. לא ניתן לצפות מראש את כל סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם שירותי הבנק והחברות המאחדות, המועלות, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה בשל שינויים רגולטורים והנחיות של המפקח על הבנקים. ההתקשרויות עם הלקוחות הינו, בחלקן, התקשרויות הנמשכות לאורך שנים רבות, במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקת בתי המשפט. הבנק והחברות המאחדות פועלים באמצעות מערכות מיכוניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומשפטית מוגברת.

בנוסף קיימת חשיפה כללית הנובעת מכך שכנגד הבנק והחברות המאחדות מוגשות מעת לעת תלונות למפקח על הבנקים, שעלולות בנסיבות מסוימות להביא לנקיטת הליכים משפטיים נגד הבנק. לעת הזו, לא ניתן להעריך האם קיימת חשיפה בגין תלונות אלו ולא ניתן להעריך אם תינתן הכרעה רוחבית של הפיקוח בעניין תלונות כנ"ל ו/או אם תוגשנה תביעות ייצוגיות או אחרות כתוצאה מהליכים שכאלו, וכן לא ניתן להעריך את החשיפה הפוטנציאלית לתלונות כנ"ל. לפיכך, לא נכללה הפרשה בגין החשיפה האמורה.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכון המשפטי ובאופן ניהולו בבנק. למידע נוסף בדבר הסיכון המשפטי ואופן ניהולו ראה פרק סיכונים משפטיים בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

סיכון מוניטין

סיכון המוניטין הינו הסיכון לפגיעה באמון אשר יש לבעלי עניין שונים בבנק, לרבות: לקוחות, בעלי מניות, עובדים, צדדיים נגדים לביצוע עסקאות, ספקים, גורמי רגולציה או כל בעל עניין אחר אשר האמון שהוא נותן בבנק חיוני לפעילותו העסקית.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכון המוניטין ובאופן ניהולו.

למידע נוסף ראה פרק סיכון מוניטין בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי מוגדר כסיכון של ירידה מהותית ברווחיות הנובעת מירידה בהכנסות שאינה יכולה להיות מפוצה על ידי ירידה מספקת בהוצאות או על ידי מציאת מקורות הכנסה נוספים. ירידה זו יכולה לנבוע מהחלטות אסטרטגיות שגויות, מחוסר יכולת ליישם אסטרטגיות נכונות, מיישום בלתי נאות של החלטות או העדר תגובה והיערכות לשינויים בסביבה העסקית (ענפיים, כלכליים, רגולטוריים, צרכניים וטכנולוגיים).

סיכון אסטרטגי יכול להיות כזה שהפגיעה שלו נוגעת במודל העסקי של הבנק או של אחד מקווי העסקים המהותיים שלו. זהו סוג של סיכון שההשפעה המיידית שלו על הרווח יכולה להיות לא משמעותית, אך בטווח הארוך עלולה להיות דרמטית.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכון האסטרטגי ובאופן ניהולו.

למידע נוסף ראה פרק סיכון אסטרטגי בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

סיכון מאקרו-כלכלי

סיכון מאקרו-כלכלי הינו סיכון להכנסות ולהון הקבוצה הנובע מתנאים מאקרו כלכליים לרבות סביבת ריבית נמוכה, יחסי הכח הפוליטיים בעולם והשפעתם על הסחר הבינלאומי - המדיניות הכלכלית בארה"ב, תהליכים חברתיים ופוליטיים באירופה ואי היציבות הגיאופוליטית במוקדי סכסוך בעולם בין השאר לאור התגברות איומי הטרור. לאחרונה ישנם סיכונים העולים מן ההתפתחויות האפשריות בתחום הסחר העולמי, בדגש על קשרי הסחר בין ארה"ב לסין. אם המצב יחריף לכדי "מלחמת סחר" מתמשכת, עלולה להיות לכך השפעה שלילית על הצמיחה בעולם. כתוצאה, עלול להיפגע בעקיפין גם המשק הישראלי.

הבנק מנטר סיכונים מתפתחים כאמור, עם זאת, במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכון המאקרו-כלכלי ובאופן ניהולו.

למידע נוסף ראה פרק סיכון מאקרו-כלכלי בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

סיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct)

סיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct) הינו הסיכון שהתנהלות הבנק מול לקוחותיו תוביל, במעשה או במחדל, לתוצאה בלתי רצויה עבורם. זאת, ללא יכולת הלקוח לקחת מראש תוצאה זו בחשבון. בעקבות זאת עלולים להיגרם לבנק הפסדים הנובעים מנזקים משפטיים, מהטלת קנסות או מנזקי מוניטין.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכון הבנקאות ההוגנת ובאופן ניהולו.

למידע נוסף ראה פרק סיכון הבנקאות ההוגנת בדוח על הסיכונים לשנת 2017.

סיכונים מובילים ומתפתחים

סיכונים מובילים נגזרים מסביבת הפעילות של הבנק המושפעת מאד בשנים האחרונות מסיכונים הקשורים לרגולציה ולחקיקה, לסביבה מאקרו-כלכלית תנודתית, לשינויים החלים במודל העסקי, ובכלל זה המעבר ל"בנקאות החדשה" המבוססת על הדיגיטל ומגמות חברתיות וצרכניות. סיכונים מתפתחים הינם סיכונים שהמאפיינים שלהם ורמת החומרה שלהם משתנים בהתאם לתמורות שחלות בשנים האחרונות בסביבה התחרותית, בסביבת הצרכן, בסביבה הרגולטורית ובסביבה הטכנולוגית.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכונים המובילים והמתפתחים ובאופן ניהולם.

למידע נוסף ראה פרק סיכונים מובילים ומתפתחים בדוח על הסיכונים לשנת 2017.